Helmonds Heem

Periodiek van Heemkundekring Helmond Peelland

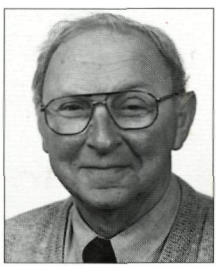

NEDERLANDSCHE SCHROEFBOUTEN-, MOEREN- EN KLINKNAGELFABRIEK
VOORHEEN
HENDRIK VAN THIEL & Co
BRIEF-ADRES: HENDRIK VAN THIEL & Co.
TELEGRAM-ADRES: VANTHIELCO
TELEFOON No. 95
LIEBER'S STANDARD CODE USED
HELMOND, DEN 22 Juli 1916
(HOLLAND)

2001 nummer 1

De Helmondse van Thiel-fabrieken

Helmonds Heem

2001 nummer 1

Dit is een uitgave van de
Heemkundekring
Helmond-Peelland,
opgericht 24 mei 1948

Abonnement:
Tasmanstraat 28
5703 AW Helmond

Redactie:

Henk Berkers
Jeroen van der Heijden
Gabriël van Neerven
Martin Philipsen
Frans Smulders
Sanne Vonk

Redactie adres:
Julianalaan 30
5707 HR Helmond
Tel. 0492 - 547247

Druk:
Vane Druk

Kringlidmaatschap
incl. abonnementen:
fl. 37,50 per jaar

Abonnement
zonder lidmaatschap:
fl. 32,50 per jaar

Uw bijdrage graag op:
Postgiro 26410 99 t.n.v.
Penningmeester
HKK Helmond Peelland
Nieuwveld 118
5702 HW Helmond

ISSN 0166-3585

INHOUD

Redactioneel 5

Helmond met Diane op het internet of: heemkunde op de basisschool 7
door Jeroen van der Heijden en Gabriël van Neerven

Een negentiende eeuws fotoalbum 13
door Martin Philipsen
Willem van Thiel en zonen 14
Gebroeders van Thiel te Helmond 17
Hendrik van Thiel en Co 21
De kinderen van Hendrik van Thiel 25
Het bedrijf van Hendrik van Thiel in beeld 28
Geraadpleegde litteratuur 35
Noten 36

In memoriam Gerrit van Berlo 37

De redactie is niet aansprakelijk voor de inhoud van de geplaatste artikelen. Het redactie-adres staat daarom open voor alle reacties. Ook kopij is daar van harte welkom. De redactie behoudt zich het recht voor artikelen in te korten of aan te passen. Kopij bij voorkeur aanleveren op floppydisk in Word of Ascii-formaat. Gebruik zo min mogelijk opmaakcodes en bij voorkeur eindnoten in plaats van voetnoten.

Advertentietarieven: *f* 75,- voor een hele pagina, *f* 50, voor een halve pagina. Bij langdurige plaatsing gelden andere tarieven. Inlichtingen en opgave bij het secretariaat, tel. 0492 - 527917. ALLE AFBEELDINGEN zijn - met vriendelijke toestemming - afkomstig van het gemeente-archief te Helmond, tenzij in de tekst anders is aangegeven.

REDACTIONEEL

Vele jaren achtereen hebben opeenvolgende Helmondse gemeentebesturen zich geconcentreerd op het uitbreiden en vergroten van de stad. De binnenstad kwam er daarbij nogal bekaaid van af. Het huidige gemeentebestuur heeft echter een offensief ingezet om juist de binnenstad aan te pakken. Hoewel dat een goede zaak is, ontstaan daardoor ook de nodige bedreigingen voor de resten van Helmonds historie.
Die bedreigingen komen voort uit voortvarendheid enerzijds, om Helmond (alweer!) op te willen stuwen in de vaart der volkeren; dit keer met grootschalige gebouwen, grootschalige stadsvernieuwing en brede initiatieven van bekende bureaus en grote ondernemers. Anderzijds zorgt de traagheid waarmee dit hele proces verloopt voor de nodige onduidelijkheid en onrust bij bewoners en betrokkenen.
Tot die laatste groep rekent zich ook de Heemkundekring Helmond-Peelland. Al vele malen hebben wij formeel en infomeel benadrukt dat Helmond behalve een toekomst ook een verleden heeft. Een verleden waarvan de zichtbare resten de moeite van het bewaren waard zijn. Dat geldt om velerlei redenen juist ook voor arbeiderswoningen en 'stadsvernieuwing' uit het niet zo verre verleden. En dat probleem wordt meer prangend naarmate meer verleden wordt weggepoetst.

In de op dit moment lopende discussie zijn er drie binnensteedse gebieden die er wat ons betreft uit springen, vanwege de bedreigingen die op de loer liggen. Onze zorgen worden mede ingegeven door de onduidelijkheid over de plannen en het tot op heden ontbreken van een mogelijkheid daar als vereniging een mening over te geven.
Het betreft hier de Steenweg, het Binderseind en de Sassenstraat en omgeving.
In alle drie de gevallen gaat het om beeldbepalende elementen in de Helmondse binnenstad, waarvan het laatste zelfs landelijke uitstraling heeft. Over de Steenweg hebben wij al vier jaar geleden gemeld dat dit een nog een vrij gaaf straatbeeld met de nodige allure betreft. Dit zelfs maar gedeeltelijk vervangen door nieuwbouw is ons inziens uit den boze.
Ook het Binderseind is nog een markante binnenstadstraat met onder andere het Filmhuis en het daarnaast gelegen hoekpand als beeldbepalende elementen met licht monumentale waarde.
De Sassenstraat tenslotte met haar poortjes en ronde woningen zijn een goed voorbeeld van sociale woningbouw, waarvan in Nederland nauwelijks voorbeelden meer te vinden zijn. Hoewel deze woningen door slecht onderhoud niet meer bij de tijd zijn, is dat een reden te meer om te streven naar het behouden van dit project.
Het zijn slechts drie voorbeelden van vele straten die op de nominatie staan om aangepakt te worden. De huidige conjunctuur is gunstig voor het aanpakken van (binnen)steden. Om niet in de fouten van het nabije verleden te vervallen, is daarvoor wel een vooruitziende blik nodig. Een bewoonde binnenstad op menselijke maat is een van de zaken die daaruit te leren vallen. Bestaande straatbeelden behouden is daarvoor een belangrijke voorwaarde, zoals in vele andere steden al bewezen. De Heemkundekring Helmond-Peelland wil het bestuur van de gemeente Helmond dan ook dringend adviseren om bij alle plannen tenminste de drie genoemde onderdelen te ontzien, op te knappen en te behouden.

De redactie

HELMOND MET DIANE OP HET INTERNET

HEEMKUNDE OP DE BASISSCHOOL

Jeroen van der Heijden en Gabriël van Neerven

Sinds vorig jaar staat Helmond op de kaart. Op de internet@tlas wel te verstaan. Groep acht van basisschool Binderen deed onderzoek naar een vierkante kilometer Helmond. De 22 leerlingen gingen daarvoor de straat op om rond te kijken, bij mensen aan te bellen om vragen te stellen en foto's van de wijk te maken. Terug op school moesten al die gegevens verwerkt worden, kaartjes getekend en ingekleurd en veel ander werk gedaan. Alles samen zijn de leerlingen daar mee bezig geweest van september 1999 tot en met februari 2000. Het resultaat was een tentoonstelling op school, op 1 maart, waar onder andere wethouder C. Bethlehem op bezoek kwam. Hij bracht een virtuele basketbalpaal mee, omdat de leerlingen van basisschool Binderen onder meer hun eigen schoolplein maar saai vonden. Inmiddels staat op de speelplaats een echte paal.

Binderen is niet de enige school in Helmond die deelneemt aan dit project. In Helmond zijn dertien scholen bezig met de internet@tlas van Nederland. Wat opvallend is, omdat in de omgeving van Helmond nauwelijks deelnemers te vinden zijn. De basisscholen Binderen, de Paardebloem, de Uilenburcht en Salah Eddin El Ayyoubi hebben al hun bijdrage ingeleverd. Andere deelnemers uit Helmond zijn de Bundertjes, de Korenaar, de Straap, de Toermalijn, de Troubadour, Leonardus, Silvester-Bernadette en de mavo St. Joseph en het Carolus Borromeus College.

Medio september 2000 zijn van de 537 toegewezen kaartvakken van Nederland 149 stuks gevuld.

De internet@tlas van Nederland is een project voor de hoogste klassen primair onderwijs en eerste twee klassen van het voortgezet onderwijs. De eerst fase is een onderzoek met als centrale vraag: hoe leefbaar is Nederland? Het project begon vorig jaar met 140 scholen. Inmiddels doen ongeveer vijfhonderd scholen mee. Elke school onderzoekt één vierkante kilometer die aangereikt wordt op de topografische kaart van Nederland op schaal 1: 50.000. Helmond beslaat ongeveer vijftig vierkante kilometer. Elke school die deelneemt onderzoekt één vierkante kilometer, bij voorkeur in de directe omgeving. Dat begint met landkaarten leren lezen en gebruiken om die later zelf te kunnen tekenen. Aan de

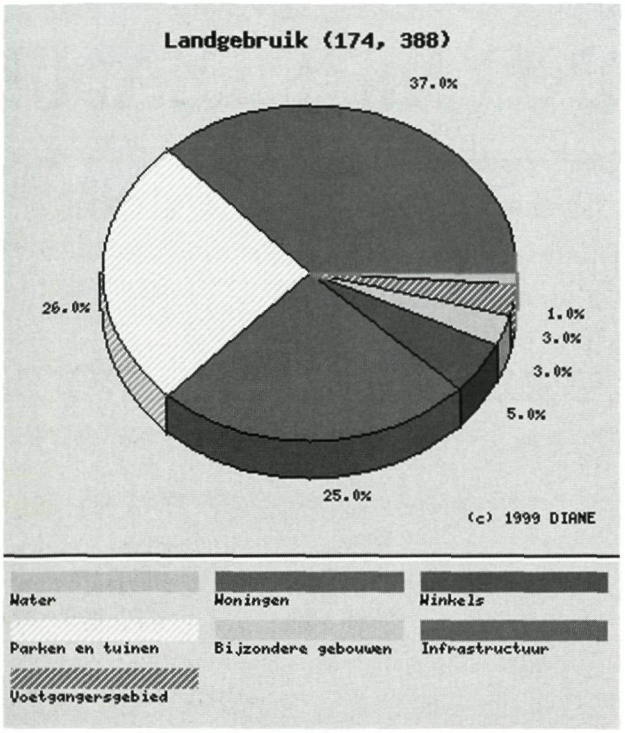

Feitelijke informatie over Helmond, samengebundeld in een grafiek.

hand van vragenlijsten inventariseren de leerlingen hoe de grond in hun vierkante kilometer gebruikt wordt, en rekenen de percentages bebouwing, asfalt, natuurgebied enz. uit. Vervolgens onderzoeken ze de kwaliteit van wonen en werken, voorzieningen en infrastructuur.

Na die feiten verzameld te hebben, geven ze zelf hun mening over allerlei aspecten van het gebruik van het land in relatie tot wonen en werken. Ook vraagt het project naar hun visie op deze aspecten in de nabije toekomst. Daarbij horen ook adviezen ter verbetering van de leefbaarheid.

'Kaartvaardigheden'

Het idee komt uit Groot Brittannië. Nieuw in Nederland is dat het wereldwijde web gebruikt wordt om de resultaten te presenteren. Het project levert niet alleen lijstjes, kaarten, foto's, tekeningen enzovoort op, die in de klas of bij een tentoonstelling gebruikt kunnen worden. De resultaten van dit 'omgevingsonderwijsproject' worden aan de hele wereld gepresenteerd op www.hhit.hsholland.nl/diane/.

Het project sluit aan bij het eindexamen 2001 waarin leefbaarheid een van de onderwerpen is voor VBO en Mavo-aardrijkskunde. De leerlingen leren 'kaartvaardigheden' en worden zich bewust van de keuzes die je kunt maken over het gebruiken van de omgeving. Ook leren ze spelenderwijs het wereldwijde web te gebruiken.

Diane – de godin van de jacht – is een initiatief van de Hogeschool Holland in Diemen, het Koninklijk Nederlands Aardrijkskundig Genootschap in Utrecht en de Educatie Faculteit Amsterdam. Het idee is dat de leerlingen 'op jacht gaan' naar inrichting en

Mening van de klas
Voordelen Vlakbij veel voorzieningen (centrum). We hebben een speeltuin, voetbalveldje, parkje, frites-zaak,videotheek. Je woont vlakbij de school.
Nadelen De natuur wordt (soms) vernield. Er zijn teveel parkeerplaatsen. Er is verkeersoverlast. Vaak wordt afval op straat gegooid en ziet de buurt er niet netjes uit. Er zijn te weinig speeltoestellen. Er is overlast door drugsgebruik want soms liggen er gebruikte spuiten en weedzakjes zo maar ergens op de grond.
Verbeteringen Betere en meer speelvoorzieningen. De verkeerslichten in de Uiverlaan beter afstellen. Meer toezicht door de politie. In de Abdijlaan (de straat voor de school) rijden jongelui op scooters veel te hard!

Foto mooiste gebouw/plek.

Foto lelijkste gebouw/plek.

Foto opvallende plek.

gebruik van hun leefomgeving.

Enthousiasme

Jos Pieters is leerkracht van groep acht van de basisschool Binderen. Hij is een van de deelnemers van het eerste uur: "Het is leuk om je eigen dingen terug te zien op het internet. Dat riep heel wat enthousiasme op bij de kinderen en trouwens ook bij mij. Diane is een moderne vorm van aardrijkskunde; heel anders dan ik dat gehad heb. Daarnaast gaat het erom de leerlingen vertrouwd te maken met de computer."

"Het leuke is dat aardrijkskunde zo meer wordt dan werken binnen vier muren. De kinderen trekken erop uit, in kleine groepjes en (in ons geval) ook nog eens in het eigen gebied. Zeker tachtig procent van onze kinderen komt uit de vierkante kilometer die vorig jaar onderzocht is."

Pieters was zo enthousiast, dat hij op eigen initiatief er een aantal dingen bij gedaan heeft: we hebben in onze tentoonstelling mooie oude foto's van de wijk gebruikt en zo ook wat naar de geschiedenis gekeken." Al met al groeide het project uit tot enkele maanden lang elke week een paar uurtjes. Het kan echter ook korter, en dat is wat Pieters dit schooljaar doet.

Deelname kost een school 250 gulden. In ruil voor dat bedrag krijgen ze een uitvoerige handleiding en diverse materialen. Ze mogen drie jaar lang gegevens opsturen naar de website. Eind dit jaar begint Diane/internet-@atlas met een nieuw thema:

'verhalen uit de wijk'. Daarbij kunnen niet alleen foto's maar ook video-opnamen op de website gezet worden. Opnamen waarin buurtbewoners verhalen vertellen over hun wijk, de streek of mythen, geschiedenis, oude gebruiken of 'de dingen die verdwijnen' in herinnering brengen. Zo komt de historie alsnog om de hoek kijken.

Inmiddels heeft Omroep Brabant TV een 'Wandeling' door de Helmondse binnenstad ter beschikking gesteld. Als experiment is deze gekoppeld aan de kaartcoördinaat van basisschool Binderen in de atlas. Hoewel dit filmpje van een kwartier niet door kinderen gemaakt is, geeft het wel een idee hoe het zou kunnen worden. Docent Jos Pieters is met zijn leerlingen bezig eigen ideeën voor een filmpje te bedenken.

DIANE: Kaartvak resultaten 29-03-2001 14:4

Mening van de buurtbewoners

Voordelen
Supermarkten zijn erg dichtbij.
Veel groen.
Veel voorzieningen.
Wijk is ruim opgezet en er is een goede verstandhouding tussen de bewoners.
Gezellig en prettig wonen.
Nette buurt.
Openbaar vervoer aanwezig.

Nadelen
Op doorgaande wegen wordt hard gereden.
Overheidsinstanties en hulpinstanties(politie, ziekenhuis en brandweer) zijn veraf gelegen.
Vijvers met erg schuin aflopende kanten zijn gevaarlijk voor kleine kinderen. Er staat geen hek omheen.

Verbeteringen
Meer kleding-en schoenenzaken in de buurt zou prettig zijn.
Wat meer en veiliger speelplekken voor kinderen.
Minder gelijkwaardige kruisingen.
Meer verkeerslichten.
Meer snelheidscontroles

Mening van de klas

Voordelen
Over het algemeen een lekkere, rustige buurt.
Veel groen.
De flats zijn keurig gerenoveerd.
Er zijn voor het schilderwerk mooie kleuren gebruikt.
Veel bushaltes.
Winkelcentrum centraal in de wijk.
Veel voetgangersruimte.

Nadelen
Er zijn wel veel "speelvelden", maar op ieder veld is meestal slechts één speeltoestel. Je bent dus na een half uurtje wel uitgespeeld. Bovendien zijn de meeste toestellen voor erg jonge kinderen.
Veel verkeer op doorgaande wegen, waar vaak te hard wordt gereden.
De drie basisscholen in ons kaartvak zijn niet goed via een fietspad te bereiken. De scholen voor voortgezet onderwijs wel.
Geen sportclubs of hobbyclubs in de wijk.
Vlak bij onze school is een gevaarlijk kruispunt.
Plantsoenen en speelvelden worden niet altijd goed onderhouden. Veel hondenpoep!

Verbeteringen
Meer veilige fietsroutes voor jongere kinderen.
Meer voorzieningen voor jongeren om hun vrije tijd door te brengen.
Maak van gevaarlijke kruispunten een rotonde.
Zet om gevaarlijke vijvers een hek of een mooie heg.
Verbodsborden om honden op speelvelden los te laten.

Vanaf mei – als de tweede groep het Diane-project gedaan heeft – kunnen zij een eigen film gaan maken om het professionele voorbeeld te vervangen.
Een tweede verbetering is het makkelijker maken om de steeds toenemende hoeveelheid gegevens uit de centrale computer te halen en in de klas te gebruiken. De computer neemt zo ook in de toekomst een centrale plaats in het project in.

Heemkunde

Waarom nu dit verhaal in het Helmonds Heem? Omdat een van de aardige kanten van dit project is dat de deelnemende scholen vrijwel letterlijk bezig zijn met heemkunde. Al zal de term de leerlingen weinig zeggen en misschien zelfs de docent de schouders ophalen bij de term heemkunde. Wat in dit project 'omgevingsonderwijs' heet, is wat wij kennen als heemkunde in haar zuiverste vorm.
Volgens de Winkler Prins Encyclopedie [9e druk, 1991] is heemkunde *'De studie van de eigen omgeving in al haar aspecten in heden en verleden. Zij omvat allerlei wetenschappen [geschiedenis, aardrijkskunde,*

Journaal

Introductie

Toen meneer Carel ons in het begin van het project vertelde wisten we aanvankelijk helemaal niet wat ons te wachten stond. Gelukkig hebben we in de aardrijkskundelessen vaker aandacht besteed aan de betekenis van kaarten, wat de diverse symbolen voorstellen en het werken met coordinaten.
Maar tijdens de introductielessen werd ons toch al het een en ander duidelijk. We zijn toen in groepjes naar buiten gegaan en hebben een kaart gemaakt van onze school en de directe omgeving. De opdrachten buiten vonden we soms best moeilijk, maar de juffen en meester hielpen ons toch steeds weer op weg.
Na het maken van de kaart buiten bingen we naar de klas waar we de resultaten bespraken en alles gingen inkleuren zoals het volgens de legenda moest zijn.
Dat viel best tegen, maar gelukkig deed onze meneer samen met ons op het bord mee.

Leefbaarheid van de school

Onze school is gebouwd in 1974. Het is een laag gebouw met veel glas. Vroeger zat er een andere school in maar sinds ongeveer 10 jaar is het een Islamitische basisschool.In het begin hadden we een mooie grote hal.
Maar daar is nu bijna niets meer van over omdat er met wandjes 6 kleine, nieuwe klasjes en andere werkruimten zijn gemaakt. Dus geen fijne hal meer waar je vanalles kon organiseren. Jammer! En nog komen we eigenlijk ruimte tekort, want heel veel kinderen die graag bij ons op school willen komen staan al jaren op een wachtlijst.
De school ligt in een rustige buurt. We hebben twee speelplaatsen. Op een speelplaats staat sinds kort een mooi speeltoestel.
Nu nog iets anders met betrekking tot de leefbaarheid van onze school:
Waarom maken ouders de keuze om hun kind naar een islamitische basisschool te sturen. Is dit een makkelijke keuze? In verband met het feit dat voor veel kinderen de school ver weg ligt is het zeker niet makkelijk. Sommige kinderen moeten al om 7.00
uur met de bus mee en komen om 16.30 uur pas weer thuis.Wegens de afstand is het contakt met de school ook minder, je gaat niet zo snel eventjes wat vragen.
Toch weegt dit alles niets bij de voordelen die een moslim kind heeft op een islamitische bassisschool. Hoe belangrijk is de godsdienst. voor ieder zal dit anders zijn maar in het algemeen zien en weten wij dat voor vele islamitische ouders dit heel belangrijk is.Het kind islamitisch opvoeden is niet altijd even makkelijk. Zeker in een land dat zelf niet islamitisch is. Wij hebben bepaalde gebruiken gewoontes en verplichtingen die niet voor iedereen begrijpbaar zijn. Hierdoor kan een kind op ieder ander school het moeilijk gaan krijgen als het gaat om zijn geloof uitingen, verplichting. Denk maar eens aan de hoofddoek of het vijf keer per dag bidden wat een moslim doet of het niet mee doen aan verjaardagen,sinterklaas kerstviering enz. Als ouder wil men het beste voor het kind dus ook de moslim ouder.Men gaat kijken naar een school waar de kinderen zichzelf kunnen zijn. Zonder zich bezig te hoeven houden met uitleggen en beschermen van zichzelf als moslim. Uiteindelijk komt men dan terecht bij de islamitische bassisschool "Salah eddin el ayyoubi"en danken Allah hier nog iedere dag voor. De kinderen krijgen de kans om zich volledig te concentreren op het onderwijs. Taal, rekenen enz. Niemand vraagt waarom,hoe en niemand zegt wat raar? Alles wat ze hier op school zien en horen is herkenbaar met thuis. Iedereen doet hier het zelfde. Ze vonden hier veiligheid, voelden zich geborgen en beschermen. Leren in het Nederlands hoe zij zich beter kunnen uitdrukken tegen over niet moslims. Beter begrippen worden wil tenslotte iedereen . Deze school biedt iedere moslim de mogelijkheid zelfverzekerder de toekomst tegemoet te gaan.

Afbeeldingen links en rechts: tekstpagina's van de Islamitische Basisschool.

kunstgeschiedenis, dialectologie, volkskunde, naamkunde, antropologie, genealogie enz) in hun betrekking tot het lokale of regionale veld van onderzoek en is dus geen wetenschap op zichzelf. Als onderwijsvak omvat zij vooral de lokale geschiedenis, het dialect en de volkskunde, waarbij de activiteiten der leerlingen vooral op eigen waarneming en het verzamelen en rubriceren van zelf verworven materiaal wordt gericht.' Het klinkt bijna als de beschrijving van het Diane-project.
De Internet@tlas van Nederland claimt, dat 25.000 leerlingen van basis en voortgezet onderwijs met plezier bezig zijn met het in kaart brengen van hun omgeving. Heemkunde is kennelijk ook bij de hedendaagse jeugd springlevend.

Docent Jos Pieters van de basisschool Binderen is een enthousiast deelnemer van het eerste uur. Zo enthousiast, dat zijn school als een van de eerste in aanmerking komt voor de uitbreiding van het project met video om gesproken geschiedenis openbaar te maken. En dat openbaar maken heel letterlijk wereldwijd is, blijkt uit nevenstaande reactie van een oud-Helmonder uit Canada:

Van: hank verberne <hank.kienaw@sympatico.ca>
Aan: Binderen@chello.nl <Binderen@chello.nl>
Datum: maandag 28 februari 2000 5:58
Onderwerp: Pater Titus Brandsma School Binderen

Beste leraren en studenten,
ik ben een van de leerlingen die het genoegen had om naar uw school te gaan toen die eerst was geopend, ik zat toen in de vierde klas met *broeder leonardo als leraar*,
ik heb er nog heel mooie herrineringen van ik weet nog dat de school erg involved was met kleppers sommige jongens en meisjes waren erg goed met die dingen ik kon er wel een beetje met spelen maar niet zo goed,
sommige jongens hadden blaren voor een week lang, was wel gemakkelijk met de schrijflessen want ze mochten dan met de letter doos meedoen, ik woonde toen op het klaverhof, we verhuisden later in het jaar daarna gingen we naar de st.josef school, jammer genoeg kan ik de namen niet meer herrineren van de medestudenten maar ik kan velen nog wel in gedachte zien, de school was toen bijna aan het einde van de bewoonde stad, ik weet nog dat er een boerderij vlak bij stond net iets voorbij de splitsing.
ik denk dat als ik nog lang zou nadenken dat er nog vele herrineringen te boven zouden komen, maar daar hebben jullie en ik op het moment geen tijd voor, ik hoop dat jullie nog veel success zullen hebben met het project "diane", ik weet wel dat ik er geen bijdrage aan heb gedaan maar ik hoop dat het een pleziertje was geweest om iets van iemand te horen hebt gekregen die "lang geleden op onze school heeft gezeten", nog vele groeten aan allen en speciaal aan ingrid luimes, mijn nichtje.
hoogachtend,
Hank Verberne

p.s.
ik hoop dat mijn nederlands nogal te lezen is geweest en dat ik nog bericht terug
krijg van jullie of je mijn briefje gekregen hebt.

p.p.s.
ik woon in London, Ontario Canada,
en ik lees het Helmonds dagblad enkele malen per maand via het internet.

Hawdoe en tot de volgende keer.

Reactie via e-mail van een oud-leerling van basischool Binderen, nu woonachtig in London, Ontario, Canada.

EEN NEGENTIENDE EEUWS FOTO-ALBUM

Martin Philipsen

De Heemkundekring Helmond-Peelland kreeg van een van onze leden een fotoalbum met zestien foto's. Twaalf foto's tonen de schroefbouten- en klinknagelfabriek Hendrik van Thiel en Co. aan de Kanaaldijk in Helmond. Drie daarvan laten de buitenzijde van het fabriekscomplex zien. Op de overige negen foto's staan interieurs van productiehallen en magazijnen. De vier andere foto's laten mensen zien: twee gezinsfoto's van Hendrik van Thiel, een foto met twee kinderen en een hond en tenslotte een foto van een jongen en een meisje. In het album staan geen bijschriften. Met behulp van enkele familieleden hebben we een aantal gegevens kunnen achterhalen. Wij danken daarvoor met name Marcel van Thiel en mevrouw Van Asten-van Thiel Coovels.

Het bedrijf van Piet van Thiel heeft in de loop der jaren een complete stamboom aan zonen en dochters opgeleverd. De bestaande literatuur geeft daarvan een beeld: een ingewikkelde en niet altijd even duidelijke geschiedenis. In deze boeken blijken dan ook heel wat misverstanden, onduidelijkheden, ja zelfs tegenstrijdigheden de rondte te doen. Oudere literatuur lijdt daar erger onder dan een redelijk recent boek als dat van Vogels en Vos.
Reden waarom dit artikel wat dieper ingaat op deze bedrijfsgeschiedenis, mede aan de hand van archiefbronnen. Hieruit blijkt dat nader onderzoek zowel mogelijk als gewenst is. In de geschiedenis van deze belangrijke regionale werkgever zitten nog diverse lacunes, onder meer door gebrek aan [openbaar] archief. Dit artikel concentreert zich op wat sinds 1987 heet 'Nedschroef Helmond BV'.

De zestien foto's in het fotoalbum meten minimaal 18 x 24 cm. Hoewel het vervagingsproces als gevolg van oxidatie al begonnen is, verkeren de foto's nog in redelijke staat.
De foto's zijn duidelijk niet allemaal in hetzelfde jaar gemaakt. Dat valt het meest op bij de familiefoto's: tussen de twee foto's van het gezin van Hendrik van Thiel ligt een periode van ongeveer tien jaar. De oudste familiefoto dateert uit circa 1888. De foto's van de fabriek zijn op zijn vroegst gemaakt in 1894. In dat jaar begon Hendrik van Thiel namelijk op het huidige Nedschroefterrein, daar waar de afgebeelde gebouwen stonden.
Over Hendrik van Thiel en zijn bedrijf is al aardig wat gepubliceerd. Aan de hand van deze foto's kunnen we nog eens in het kort de geschiedenis van de familie van Hendrik van Thiel en zijn fabriek 'Hendrik van Thiel en Co, schroefbouten en klinknagels' behandelen, de latere 'Nederlandsche Schroefboutenfabriek' oftewel 'Nedschroef'.

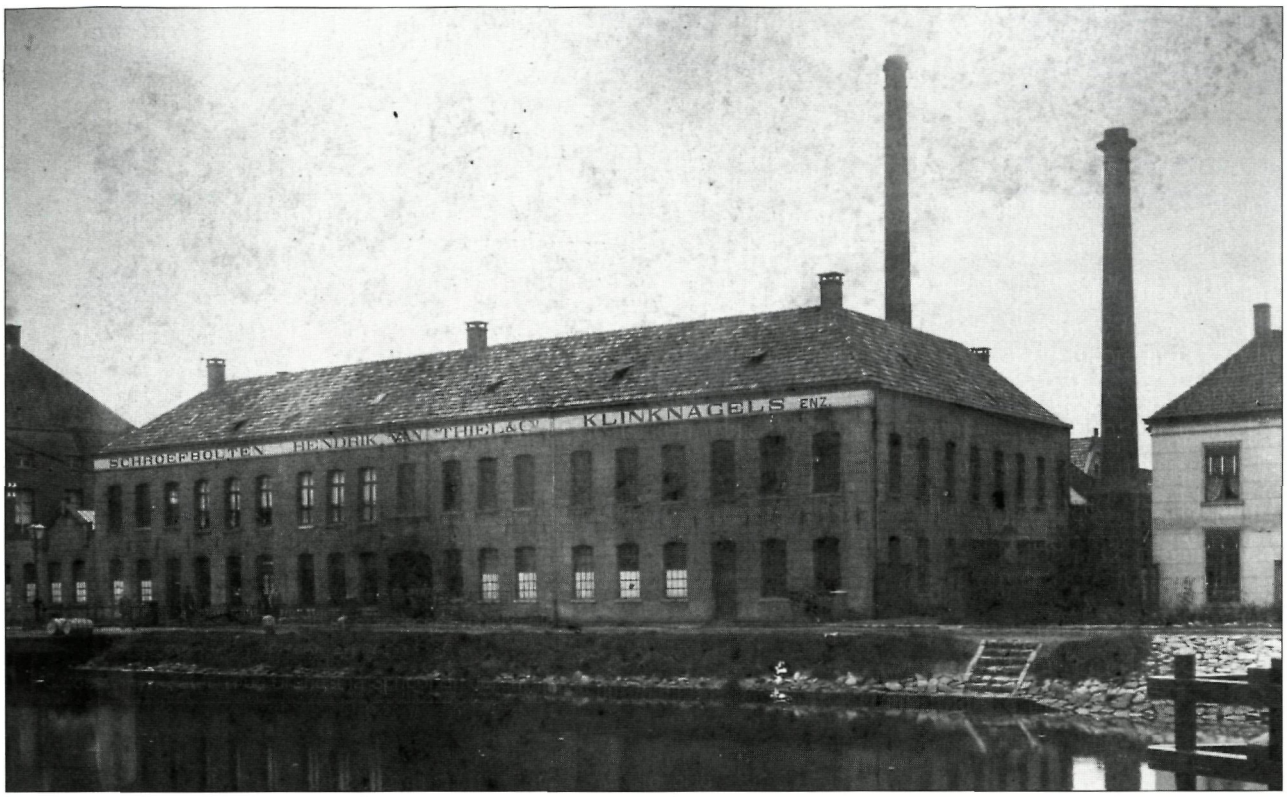

'Schroefbouten – Klinknagels – enz. Hendrik van Thiel & Co' aan de westzijde van de Zuid-Willemsvaart, rond 1900. In* Industrieel Verleden, *januari 1995, pagina 6 is te zien dat, toen in 1918 de ruim anderhalve kilometer lange transportbaan om het gebouw werd aangelegd, de rechterhoek van het gebouw afgeschuind werd om de bocht te kunnen maken. De 'z' van enzovoort verdween daardoor.

Willem van Thiel en zonen

Hendrik van Thiel werd in 1833 te Beek en Donk geboren. Hij groeide op in een gezin met tien kinderen, vier jongens en zes meisjes. Hendrik was de op een na jongste in dit gezin.
Vader Willem van Thiel, geboren op 28 december 1789 te Beek en Donk, had zich als aannemer-timmerman gevestigd aan de Donkse Kapelstraat.
Het was in vroeger tijden niet ongebruikelijk dat aannemers en timmerlieden hun eigen voorraad spijkers maakten. De winter was daarvoor het ideale seizoen, omdat er dan minder werk was of vanwege de weersomstandigheden niet gewerkt kon worden. Hij had blijkens zijn aantekeningen, in zijn werkplaats een hoekje ingericht als smidse, waar hij spijkers kon maken.
In 1840, op 51-jarige leeftijd, stierf Willem van Thiel. Moeder Gijsberdina van Duijnhoven staat er dan met haar tien kinderen alleen voor.
Gijsberdina zette het bedrijf van haar man voort, samen met haar oudste zonen, Piet en Hannes, geboren resp. 1816 en 1818. Piet gaat spijkers maken, terwijl Hannes het aannemingsbedrijf voortzet. Piet begon een handsmederij waar hij draadnagels en spijkers maakte voor met name de scheepsbouw. De jongere broers Hendrik en Martinus waren in 1840 nog slechts zeven en vijf jaar oud.

Piet van Thiel

Als aannemer had Piet van Thiel in de omgeving enige naam opgebouwd. Hij bouwde de school

van Donk, ontwierp de poort en ophaalbrug van het kasteeltje van Beek en Donk en bouwde 'als een van zijn laatste werken als aannemer' de kerk van de Mortel.1 Als rentmeester van jonkheer Van Riemsdijk zorgde Piet van Thiel voor het onderhoud aan het Gemertse kasteel. Of het nu was omdat er op dat moment weinig aanbod was van werk in de bouw of omdat hij gemerkt had dat er een grote vraag naar spijkers was; Piet van Thiel begon in 1842 met de industriële productie van spijkers. Van tevoren had hij zich onder andere georiënteerd bij spijkermakerij Regout te Maastricht. Dit alles geschiedde onder supervisie van zijn moeder, die zolang als zij leefde een behoorlijke vinger in de pap bleef houden. Piet begint zijn smederij achter de boerderij van Raymakers bij de brug over de Goorloop.

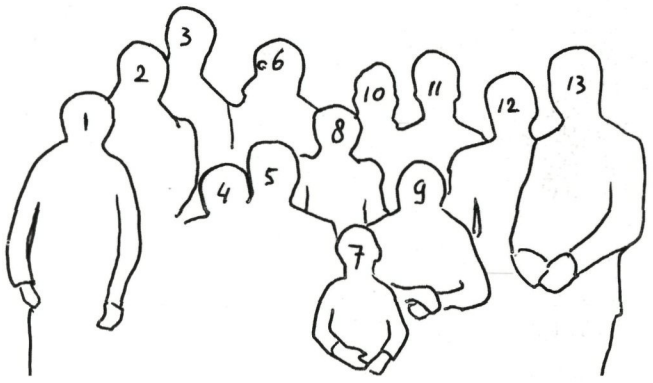

Het gezin van Hendrik van Thiel en Joanna van Empel met hun elf kinderen rond 1888.
1. Antoon (Antonius, 1876-1946); 2. Fien (Jozefina, 1875-1941); 3. Willem (Lambertus Wilhelmus, 1864-1912); 4. Arnoud (1881-1941); 5. vader Hendrik (1833-1902); 6. Henri (Antonius Henricus, 1867-1922); 7. Joseph (Josephus, 1885-1957); 8. Anna (1878-1953); 9. moeder Joanna van Empel (1840-1902); 10. Francisca (1869-1942); 11. Carel (Carolus, 1870-1942); 12. Lamberdina (1865-1946); en 13. Gérard (Gijsbertus Romanus, 1872-1932).

De foto is gedateerd op grond van de volgende redenen: Joseph lijkt drie jaar, zeker geen vier. Arnoud, op schoot bij Hendrik, is in 1888 zeven jaar, Antoon helemaal links twaalf. Anna met de witte jurk is dan tien jaar oud. Vergelijk ook de foto op pagina 25.

Geen molenaar maar spijkerfabrikant

Hendrik begon zijn arbeidzaam leven op negentienjarige leeftijd in de spijkermakerij van Piet. In 1852 neemt Piet zijn broers Hendrik (geb. 1833) en Martinus (1835) in dienst. Hendriks ambities lagen aanvankelijk niet in de metaalnijverheid.[2] Hij was liever molenaar geworden op de molen van zijn moeder op de Donk, waar hij vaak te vinden was.[3] Moeders wil was hier echter duidelijk wet; het werd niet de molen maar de spijkerfabriek.
Hendrik leerde spijkers maken van Piet. Deze stuurde hem ter

verdere oriëntatie op stage bij zijn concurrent Regout in Maastricht, de plek waar Piet zelf ook ooit het vak van spijkers maken had geleerd. Toen daar bekend werd dat Hendrik min of meer kwam spionneren, was de stage vlug afgelopen.
Hendrik werd bedrijfsleider, zeker wanneer Piet voor zaken op reis was. Naast zelf spijkers maken moest hij ook toezicht houden op andere spijkermakers.

De zaken binnen de spijkermakerij verliepen gunstig. Blijkbaar was Hendriks aandeel daarin niet gering, want in 1861 werd hij samen met zijn jongste broer Martinus vennoot in de nieuw opgerichte firma 'Gebroeders van Thiel'. Het bedrijf had zojuist een nieuwe fabriek in gebruik genomen aan de oostzijde van de Zuid-Willemsvaart in Beek en Donk. Binnen het bedrijf nam Hendrik steeds nadrukkelijker de technische leiding op zich. Hij bracht de mechanisering met stoomkracht op gang. In 1862 kwam de eerste smeedmachine, in 1865 telde het bedrijf ca. vijftig personeelsleden.

Hendrik van Thiel trouwde in 1862 met Joanna van Empel, een dochter van een redelijk vermogende boerenfamilie uit Beek en Donk. Zij was toen tweeëntwintig jaar, hij negenentwintig. Zij vestigden zich in Beek en Donk. Hendrik en Joanna kregen samen veertien kinderen, van wie er elf volwassen werden. De andere drie overleden voor hun derde levensjaar.

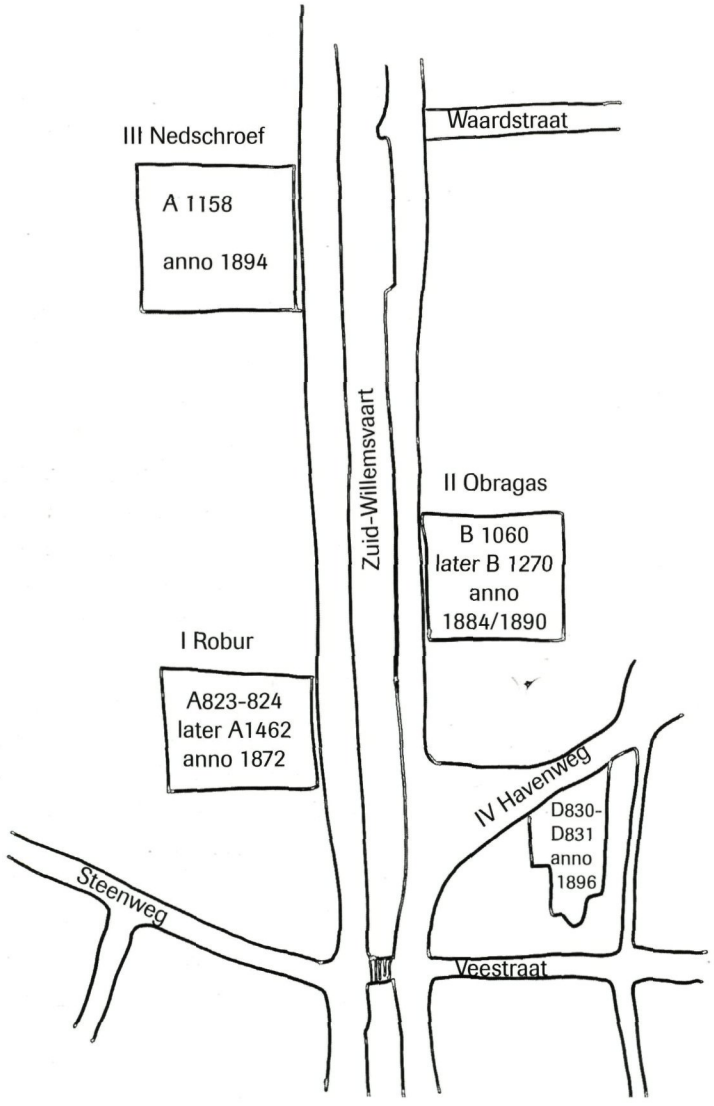

Botsingen

Op 28 mei 1871 overleed de mater familias Gijsberdina van Duijnhoven. Zij was de bindende factor geweest binnen de familie. Meningsverschillen tussen de broers en firmanten waren tot dan toe altijd binnen de perken gebleven doordat zij zich daarmee

Een schematisch overzicht van de terreinen van de Van Thiels rond het kanaal. De terreinen zijn genummerd in volgorde van ontstaan. We gebruiken de namen zoals die de laatste dertig jaar bekend zijn: de terreinen van Robur, Obragas, Nedschroef en Havenweg. Deze terminologie wordt in de verdere tekst toegepast.

bemoeide en uiteindelijk besliste wat er ging gebeuren.
Uit de verdeling van haar erfenis blijkt dat de wegen van Piet van Thiel enerzijds en die van zijn twee jongste broers, Hendrik en Martinus, anderzijds, zich gingen scheiden. Hendrik en Martinus namen uit de erfenis alleen maar een geldbedrag, zijnde *f*5.381,-.
Naast het wegvallen van hun moeder als bindende factor tussen de broers, heeft waarschijnlijk ook het grote leeftijdsverschil een rol gespeeld. Hendrik was meer gericht op de toekomst en moderne productietechnieken. Hij botste daarin met Piet, die erg behoudend was en zich nogal eens autoritair kon gedragen.
Bovendien diende zich een nieuwe generatie aan. De zonen van Piet van Thiel stonden als het ware te kloppen aan de deur om bij hun vader in het bedrijf te komen. Hendrik en Martinus waren ervan overtuigd dat dit de moeilijkheden alleen maar groter zou maken.

Gebroeders van Thiel te Helmond

Roburterrein

Giel van Hooff constateert dat het niet geheel duidelijk is hoe en wanneer de Van Thiels in Helmond zijn begonnen: eind 1871 vroegen Martinus en Hendrik een vergunning aan voor een stoomdraadnagelfabriek, een handspijkermakerij en een linnenweverij zonder stoom. De twee laatste bedrijven waren toen al in bedrijf. Vermoedelijk kwam de productie pas goed op gang na het aankopen van het huis met tuin van de weduwe Leyten aan de Veestraat. Daar werd op 11 juni 1872 de eerste steen gelegd voor een fabrieksgebouw. De productie zou daar vermoedelijk op 6 december 1872 begonnen zijn.[4]
Volgens Vogels en Vos vertrokken Hendrik en Martinus in 1872 met de firmanaam 'Gebroeders van Thiel' naar Helmond: zij begonnen in het pand van Kaulen, 1.250m^2 tussen Steenweg en de textielfabriek van J.A. Raymakers, nu Oranjerie. Piet van Thiel zette het bedrijf in Beek en

Andere aankopen

In IJzersterk mensenwerk schrijft Van Hooff dat vermoedelijk in 1873 in de Derde Haagstraat (tegen de spoorlijn aan) een handspijkermakerij werd opgericht. Deze zou in 1890 zijn opgeheven. Ook Vogels en Vos noemen het jaartal 1873. Zij gaan ervan uit dat Hendrik en Martinus pas in 1884 toestemming kregen om hier een handnagelsmederij te bouwen. Later komt hier stoomkracht. Deze fabriek, inclusief enkele woonhuizen en bouwland, in totaal 4.480 m^2, was gelegen in een zijstraatje van de 3e Haag, pal tegen de spoorbaan. In de volksmond kreeg dit nieuwbouwwijkje de naam het Spijkerstraatje.
Zeker is dat de gebroeders Van Thiel op 10 oktober 1884 vergunning kregen voor het bouwen van 'een handnagelsmederij met twee smidsvuren' op de percelen A1000 en A1009 en A1140 t/m A1145, alle in 't Haagje. Tussen 1872 en 1890 volgen hier diverse uitbreidingen.
De ligging aan de spoorlijn kan een reden geweest zijn voor de gebroeders om hier een forse lap grond te kopen. Een andere reden kan zijn geweest dat in die periode hier de uitbreidingswijk van de stad gebouwd werd: tussen 1860 en 1890 ontstond hier de arbeiderswijk 't Haagje.
Wellicht hadden de gebroeders, inmiddels in het bezit van drie fabrieken, nog meer uitbreidingsplannen. Zij kochten namelijk in 1889 ook twee stukken bouwland, één in het Klein Tientje (3.100 m^2) en één in de Hoogeindsche Akkers 6.273 m^2.[7] Hier kwamen de Van Thiels niet toe aan het bouwen van een fabriek.

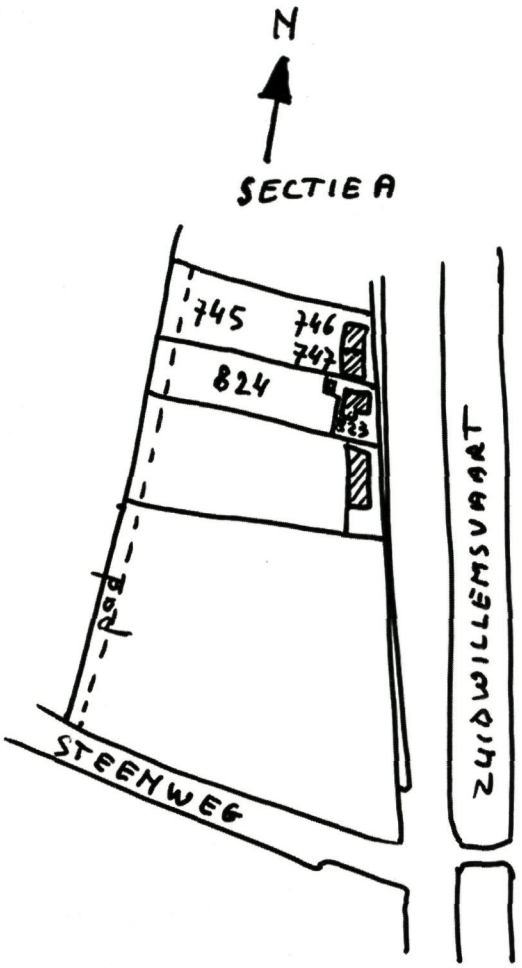

Een schets van ligging van de percelen (de kadasternummers A823 en A824), die Hendrik en Martinus in 1872 kopen. Op deze percelen begint de Helmondse geschiedenis van ondernemersfamilie Van Thiel.

Donk voort onder zijn eigen naam.
Beide auteurs lijken hier abuis te zijn. Inderdaad krijgen de gebroeders Hendrik en Martinus op 13 december 1871 een hinderwetvergunning.[5] Zij kopen echter pas daarna - op 14 mei 1872 - van Maria Catharina Hendriks, weduwe van Jan Leijten, twee percelen die gezamenlijk 1.250 m^2 beslaan. Tegenwoordig staat hier de Oranjerie aan de Kanaaldijk Noord-West. Op het ene terrein stond een huis, kadasternummer A824 was een weiland. De stoomnagelfabriek kwam waarschijnlijk in het bestaande pand. Vanaf de Steenweg hadden ze toegang tot het fabrieksterrein. Op een deel van perceel A824 bouwden zij twee woningen. In 1873 verhuisden Hendrik en Martinus met hun gezinnen naar Helmond. Achter huisnummer E179a ging Hendrik wonen. Het gezin kwam in 1897 terecht in een nieuw gebouwd herenhuis op de Markt, gelegen rechts naast het huis met de Luts.[6]

De gebroeders Van Thiel krijgen in de Helmondse beginjaren nog een vergunning; op 15 juli 1874. Waarvoor deze vergunning verleend wordt en over welke percelen het gaat, is tot op heden onbekend.
Vanaf het midden van de jaren tachtig begon het bedrijf van de gebroeders echt te groeien. In 1885 breiden de gebroeders aan de westzijde van het kanaal uit. Op 27 maart 1885 krijgen zij toestemming om op perceel A1462 'op te richten een draadnagelfabriek, een klinknagelfabriek en een smederij voor reparatie'.

Obragas

In 1878 kochten ze 1.930 m^2 van wijnhandelaar Stephanus Aloysius de Bruyn (kadaster B1060) aan de oostzijde van de Zuid-Willemsvaart, ten noorden van de toenmalige haven, tussen de gasfabriek en Diddens en Van Asten.
Op 24 april 1884 – in het jaar waarin de haven gedempt werd - vroegen de gebroeders vergunning om hier een stoomlinnenweverij te bouwen met een stoommachine van 35pk.[8] In datzelfde jaar werd de bouw openbaar aanbesteed en gegund aan de Helmonder J. van Geel

voor ƒ18.689,-. Voor het jaar om was, bouwde hij een hoofdgebouw met verdiepingen, een ververij, remise (koetshuis) en diverse bijgebouwen.
Op 8 januari 1890 kregen de broers vergunning voor 'het oprichten van een fabriek voor klinknagels, gegloeid en koud ijzer en het vervaardigen van gesmede spijkers'.[9] De bijbehorende tekening laat zien dat deze nieuwe fabriek pal tegen de linnenweverij aan gebouwd werd. Het bedrijf van Hendrik en Martinus bestond daarmee uit een 'machinale linnen- en juteweverij en een fabriek waar klinknagels, draadnagels en moerbouten' werden geproduceerd.

Het combineren van bouten- en textielproductie, zoals die in de fabrieken van Van Thiel voorkwam, is mede te danken aan het feit dat de firmanten veel aan de scheepsbouw leverden, onder meer in de Veenkoloniën. Vanaf 1885 begonnen de houten schepen steeds meer plaats te maken voor ijzer.en Bij het bouwen van ijzeren schepen komt de klinknagel van pas.
De linnenweverij - waar vrijwel uitsluitend meisjes en vrouwen werkten - werd trouwens qua werkgelegenheid de hele periode van het bestaan van het compagnonschap belangrijker dan de draadnagel- en spijkerafdeling. Pas rond 1900 wordt de belangrijkste activiteit metaalbewerking.

1890: splitsing

In 1890 beëindigden Hendrik en Martinus hun gezamenlijke 'Gebroeders van Thiel'. Zowel Martinus als Hendrik van Thiel hadden meerdere zonen, waarmee zij hun zaken gescheiden voortzetten. Vermoedelijk was ook hier het feit dat de kinderen van de firmanten aan de deur van het bedrijf klopten de oorzaak van de scheiding tussen Hendrik en Martinus van Thiel. Er zouden dan immers veel meer monden van de winst moeten gaan eten. Op 23 december 1890 kwamen de broers bij notaris Antoon Dijkhoff om de firma op te heffen en de bezittingen te scheiden. Daarbij werd vastgelegd dat beiden per 1 januari 1891 een nieuwe bedrijf zouden beginnen.
De oude stoomnagelfabriek aan de Steenwegkant van het kanaal (Robur) ging naar Martinus. Hij begon met zoon Johan een nieuwe firma onder de naam Gebroeders van Thiel. Zij kregen bovendien de fabrieken in 't Haagje en het bouwland in 't Klein Tientje en Hoogeindsche Akkers. Hun aandeel werd geschat op 22.895 gulden. De fabriek aan de oostzijde (Obragasterrein) ging naar Hendrik. Deze vrij nieuwe fabriek stond voor 26.200 in de boeken.

Robur

In de fabriek van de 'Gebroeders van Thiel' (aan de Kanaaldijk Noord-West) werden de klinknagelmachines in 1891[10] vervangen door machines voor het vervaardigen van 'schroefbouten, haak, moer, spoorbouten en -moeren'. Zes jaar later[11] geeft de gemeente toestemming voor het oprichten van een draadtrekkerij, gloeierij en een galvaniseerinrichting op dit perceel.[12] Op 11 maart 1903 werd voor dit fabriekscomplex een nieuwe vergunning afgegeven. Andere vergunningen voor Martinus' fabriek volgden op 28 april 1909 (A1922); op 6 juni 1919 (transportbaan op A2411 en A2412) en op 12 december 1919 (A2728, A1691 en A2597)[13]. In 1929 stond voor het hoofdkantoor van de 'Gebroeders van Thiel' als adres genoteerd Kanaaldijk 53, kadasternummer A2952.

Havenweg

In 1896 noteerde het kadaster dat Jacobus Hubertus Spoorenberg een aantal percelen tussen de Veestraat en (gedempte) Haven verkoopt aan Martinus van Thiel c.s. Het gaat om de percelen D830, D831, D752 en D753. Van Hooff meldt in IJzersterk mensenwerk dat 'in 1884 de handspijkermakerij bij de vestiging in de Veestraat' in een woonhuis werd veranderd. Op dat moment bezitten de Van Thiels echter nog geen terrein aan de Veestraat. Uit een notariële akte van 26 augustus 1895[14] blijkt dat op deze datum de percelen nog eigendom waren van de familie Spoorenberg-van Laarhoven. En op geen van de genoemde percelen staat een smederij genoteerd.
Iets eerder, in 1895, heeft Marti-

nus tussen Veestraat en Haven al van de weduwe van A.A. Bots het stoomkatoenfabriekje gekocht (D905) en de ververij daarnaast (D906). Al die percelen werden rond 1898 samengevoegd tot één fabriek van 11,3 are met twee woonhuizen. Al met al lijkt het erop dat het jaartal 1884 van IJzersterk mensenwerk niet klopt, of dat de handspijkermakerij op het 'Roburterrein' of in 't Haagje moet worden gezocht.

Qua vergunningen zijn aan de Veestraat tot de eeuwwisseling nog twee uitbreidingen bekend: op 15 juli 1896 en op 28 november 1900. Dit gebied – de driehoek tussen Oude Aa en Havenweg – blijft tot na 1966 in het bezit van de 'NV Robur, voorheen Gebroeders Van Thiel'. In de loop der jaren specialiseert de firma 'Gebroeders van Thiel' zich in draadtoepassingen, zoals verkoperd en gegalvaniseerd draad, spijkers, stoel- en matrasveren, naast de van oudsher bekende bouten, moeren en klinknagels.

Rond 1961 verkoopt Henri Hermans aan de 'NV Gebroeders van Thiel draad, nagel, klinknagel en moerboutenfabrieken' een perceel van vier are aan de Havenweg (kadaster D979) met daarop huis, werkplaats, stal en erf. Zij maken daarvan een magazijn en later een fabriek, magazijn en erf. In 1967 verandert de tenaamstelling in 'NV Robur, voorheen gebroeders van Thiel'. In 1973 wordt dit perceel verkocht aan de gemeente Helmond.

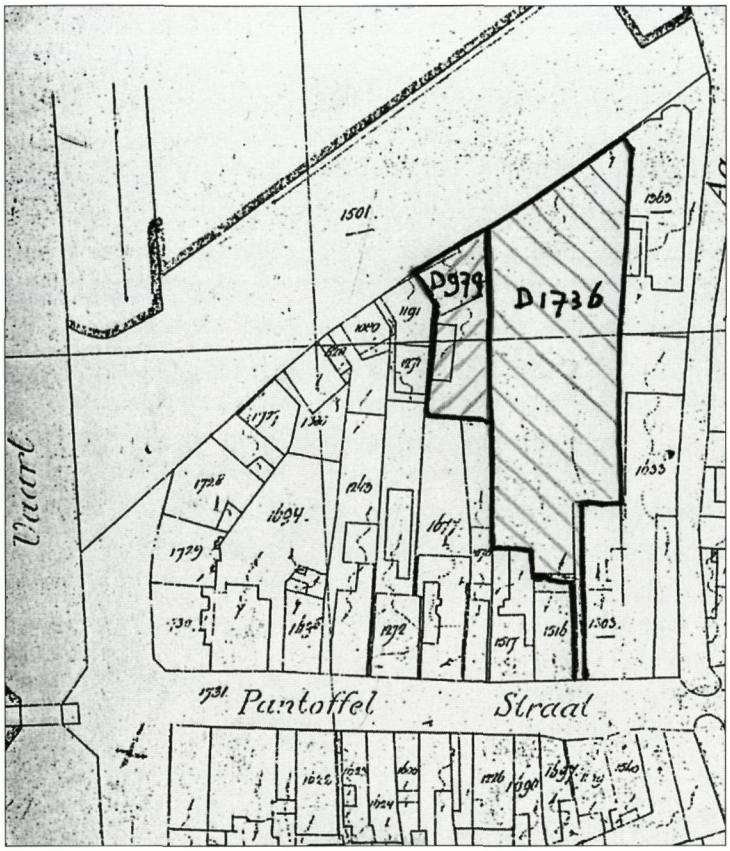

Een stukje van de kadasterkaart 1922 met daarop de fabriek 'Gebroeders van Thiel' (op D1637) en de aankoop D979 ten westen daarvan.

De firma bestond lange tijd als 'Gebroeders van Thiel', met aan beide zijden van het kanaal een vestiging en heette later 'BV Gebroeders van Thiels Draadnagel-, Klinknagel- en moerboutenfabrieken'. Eind jaren twintig sloeg in dit bedrijf de crisis toe. Veel arbeiders werden ontslagen. De problemen werden nog groter toen in 1928 een grote brand het gebouw aan de Kanaaldijk-West in de as legde. Dit was voor de fabrikanten de laatste druppel. In 1929 sloten zij de fabriek. Het voltallige personeel werd op straat gezet.[15]

Deze moedwillige sluiting riep de nodige vragen op. Martinus' opvolgers sluiten hun fabriek namelijk ook in afwachting van de vorming van een internationaal draadkartel. Daarbij lieten de Gebroeders, op dat moment de grootste draadnagelfabrikant van Nederland, zich uitkopen, waarna het productiebedrijf naar het buitenland verhuisde. Max van Poll, bekend als hoofdredacteur van het door Drukkerij Helmond uitgegeven blad De Nieuwe Eeuw stelde daarover zelfs kamervragen. Enkele jaren nadat de Gebroeders van Thiel was afgebrand en

gesloten, werd op dat terrein een nieuwe fabriek werd gebouwd. In deze firma 'Robur' begon medio 1937 de fabricage van RijwielOnderdelen en BUizen.
In 1964 splitste dit bedrijf in afdelingen voor het verwerken van roestvrij staal (o.a. aanrechten) aan de Havenweg en een buizenfabriek aan het kanaal. Op 6 oktober 1971 verkochten de Van Thiels het Roburcomplex aan de gemeente Helmond.[16] 'Robur Buizenfabriek' verhuisde naar het industrieterrein, de afdeling Metaalwaren bleef aan het kanaal gehuisvest. In 1973 wordt de Buizenfabriek een zelfstandige firma. Daarin heeft het Mannesmannconcern een meerderheidsaandeel en de familie Van Thiel 49% via de Holding Stichting Robur. De Metaalwarenfabriek Helmond BV kwam onder directie van Ton van Thiel. Al na een jaar deed die het bedrijf voor één gulden over aan R. Buys. Eind jaren zeventig werd dit fabrieksgebouw gesloopt.[17]
De fabriek 'Gebroeders Van Thiel' kreeg in de loop van de twintigste eeuw bij de Helmonders de bijnaam 'de zwarte Van Thiel', terwijl het bedrijf van Hendrik van Thiel, de latere Nedschroef, in de volksmond 'de vuile' of 'vette Van Thiel' ging heten, omdat het werk daar zwaar en vuil was.

Hendrik van Thiel en Co.

Hendrik begon met zijn zoon (Lambert) Willem per 1 januari 1891 de firma Hendrik van Thiel. Bij de boedelscheiding van de Gebroeders van Thiel in december 1890 kreeg hij de fabriek aan de oostzijde van het kanaal, daar waar tegenwoordig Obragas staat. Hier lag de linnenweverij waarin tevens de stoomklinknagelfabriek

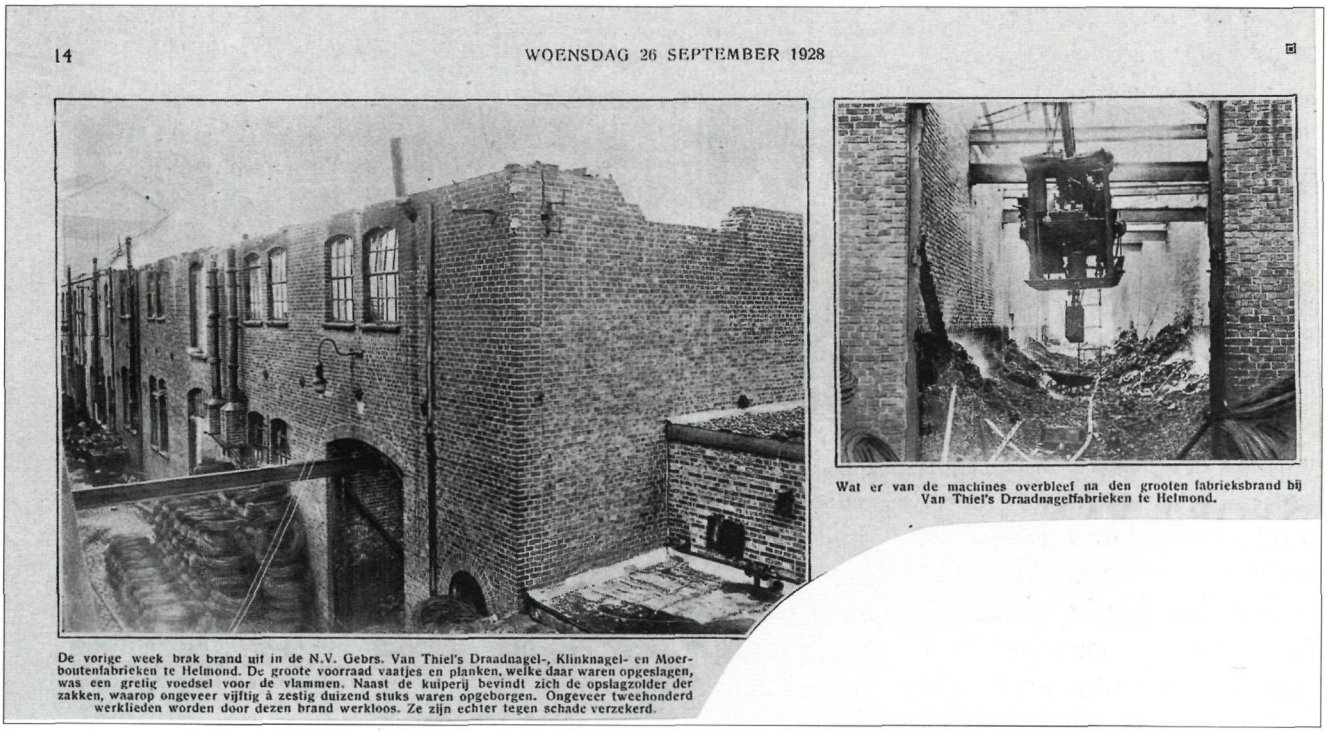
14 WOENSDAG 26 SEPTEMBER 1928

De vorige week brak brand uit in de N.V. Gebrs. Van Thiel's Draadnagel-, Klinknagel- en Moerboutenfabrieken te Helmond. De groote voorraad vaatjes en planken, welke daar waren opgeslagen, was een gretig voedsel voor de vlammen. Naast de kuiperij bevindt zich de opslagzolder der zakken, waarop ongeveer vijftig à zestig duizend stuks waren opgeborgen. Ongeveer tweehonderd werklieden worden door dezen brand werkloos. Ze zijn echter tegen schade verzekerd.

Wat er van de machines overbleef na den grooten fabrieksbrand bij Van Thiel's Draadnagelfabrieken te Helmond.

Bericht over de brand van 19 september 1928 bij de NV Gebroeders van Thiel in een Illustratie van 26 september 1928. Bij een brand op 1 februari van dat jaar gingen al magazijnen, kuiperij en timmerwinkel in vlammen op.

was gevestigd. Hendrik zette samen met zijn zonen Willem en Gérard in Helmond de weverij voort. Zij deden dat onder de nieuwe naam 'Hendrik van Thiel en Co'.
Over de taakverdeling maakten de scheidende broers de afspraak dat Martinus draadnagels, spijkers, scheepsbouten, was en waspapier zou gaan produceren. Dat hier uitsluitend over scheepsbouten en moeren werd gesproken, lijkt erop te duiden dat dit nog de enige afzetmarkt was voor dit nieuwe product. Hendrik en zoon Willem gaan verder met het fabriceren van linnen en katoenen manufacturen en klinknagels. Geen van beiden mocht bovendien gedurende drie jaar (dwz. tot 1 januari 1894) "fabriceren of handelen in goederen die aan de ander toebedeeld waren."[18] Op overtreding van dit concurrentiebeding stond de (forse) boete van vijftienduizend gulden.

Het ziet ernaar uit dat Hendrik van meet af aan van plan is geweest om zich met de productie van schroefbouten bezig te gaan houden. Daarvoor had hij meer ruimte nodig dan hij aan de oostzijde van het kanaal bezat. Nog vóór het concurrentiebeding uit het ontbindingscontract verviel, kocht hij op 28 augustus 1893 aan de overzijde van het kanaal (Kanaaldijk-Noordwest) de voormalige kuiperij annex draadnagelfabriek van H.P. Prinzen & Co.
Hendrik koopt dit terrein met opstallen van Henri Sutorius. Op dit terrein stonden een stoomkatoenfabriek (op kadasternummer A1718), een draadnagelfabriek (A1158) en een huis met bergplaats, tuin en erf op nummer A1799. De in Rotterdam en Helmond gevestigde koopman Sutorius had dit gebied in ieder geval al vóór 1879 van Hubertus Petrus Prinzen overgenomen.[19] Hendrik betaalde voor de kavel (3.230m²) met gebouwen ƒ26.500,-. Een deel van de gebouwen was bij de koop verhuurd aan Karel Raijmakers, Jan Kam en de textielfabrikanten Prinzen en Van Glabbeek. Het is niet bekend wanneer deze huurovereenkomst werd beëindigd. Net zo min als bekend is wat voor bedrijfsactiviteiten zij daar uitoefenden.

Verdere uitbreidingen

Hendrik begon te produceren in de oude gebouwen van metaalfabrikant Prinzen. Op 13 april 1894 kreeg hij van Burgemeester en Wethouders toestemming voor het bouwen van een fabriek voor de fabricage van klinknagels, schroefbouten, moeren en aanverwante artikelen. Op het terrein van de draadnagelfabriek van Prinzen (kadaster A1158) bouwde Hendrik een nieuwe fabriek: een fabriekshal, kantoren, magazijnen en een ketelhuis met een 70 pk en 40 pk machine. In het najaar van 1894 begon hier de productie van bouten en moeren. Hendriks nieuwe bedrijfspand lag daar, waar het hoofdgebouw van de Nedschroef, zoals wij het bedrijf tegenwoordig kennen, ligt. Hendrik begon de productie met 37 mannen, twee vrouwen en elf jongens. Het produceren van klinknagels werd verplaatst van de oostzijde van het kanaal naar de nieuwe fabriek aan de overkant. Aan de oostzijde bleef alleen de weverij van katoen en linnen.
Kort na het indienen van de eerste bouwvergunning kocht Hendrik voor duizend gulden van de weduwe van Willem Swinkels een belendend perceel (1.475 m²). Op dat terrein bouwde hij een tweede nieuwe fabriek. Het complete terrein omvatte nu 4.700 m². [20]

De toepassing van bouten en moeren breidde zich intussen uit. Na de scheepsbouw volgden de spoorwegmaatschappijen als tweede grote afnemers. Hendrik paste zich daaraan aan met nieuwe producten voor het bouwen van wagons, spoorbruggen en spoorrails. Het personeelsbestand van Hendriks fabriek groeide snel: in 1900 had het bedrijf 172 mensen in dienst, waarvan nog steeds meer dan de helft in de weverij. In 1905 waren dat er al 301, waarvan 200 in de boutenfabriek en 101 in de weverij.

Hendrik kreeg zeven zonen en vier dochters. Vijf zonen kwamen - toen ze daar de leeftijd voor hadden - in het bedrijf te werken; te weten Willem en Gérard in 1890, Antoon en Arnoud in 1900 en Joseph in 1910. De andere twee werden priester.
In 1902 volgden uitbreidingen van de fabrieksgebouwen op

grond van vergunningen van 26 februari en 4 juni. Een maand later overleed Hendrik van Thiel[21] op 69-jarige leeftijd; enige maanden later gevolgd door zijn vrouw Joanna van Empel. In die korte periode kocht Joanna nieuwe terreinen van de familie Wesselman. Ze bezat daarna 92 are (A2191).
In datzelfde jaar volgde een nieuwe tegenslag: op 22 november legt een brand een deel van de fabriek in as. Kuiperij, kistenmakerij en houtmagazijn gingen in vlammen op maar de eigenlijke fabriek werd gespaard.

Medio 1903 werd het afgebrande deel van het hoofdgebouw weer opgebouwd. Daarbij verdween de derde verdieping van het gebouw. Men hanteerde een voor die tijd nog zeldzame bouwwijze in betonijzer. Tegelijkertijd werd een nieuwe loods voor het bergen van ijzer en hout gebouwd. Misschien staat deze loods afgebeeld op pag. 27.

Verdelen en uitkopen

Na het overlijden van Joanna krijgen tien kinderen elk een aandeel van tien procent in de firma. Alleen Henri in Nederlands-Indië kreeg geen deel van de firma. De kinderen dopen de firma om in 'Hendrik van Thiel & Co'. Vier van de vijf genoemde zonen krijgen de leiding van het bedrijf. Karel zat op het seminarie en werd met de vier dochters tussen 1907 en 1910 uitgekocht. Oudste zoon Willem had de algehele leiding. Gérard deed de linnenfabriek, Arnoud de inkoop en administratie van de boutenfabriek en Antoon de technische afdelingen.

Rond 1900 werden in de VS de koudpersen of stuikers ontwikkeld, die Antoon ziet en in 1904 in Helmond installeert. Deze gingen aanzienlijk zuiniger om met energie dan de oude warmstuikers.
Verdere vergunningen voor uitbreidingen volgen op 17 augustus 1905 voor het oprichten van een fabriek van klinknagels, schroefbouten, moeren en aanverwante artikelen op A2191.[22] Rond 1907 kopen de erven opnieuw grond van Wesselman. Het 'Nedschroefterrein' omvat dan een oppervlak van ruim één hectare. Op 4 september 1907 komt de vergunning af om een draadsnijderij en reparatiewerkplaats te bouwen op kadasterperceel A2224. Op ditzelfde terrein mag per 27 maart 1908 een klinknagelfabriek worden gebouwd. Ook de daarop volgende jaren laten een forse groei zien. Door aankopen beslaat het fabrieksterrein in 1914 bijna 3,5 hectare terrein.
Op het terrein komen nieuwe hallen, o.a. een koudperserij, in respectievelijk 1909 en 1910. Achter het gebouw aan de Kanaaldijk komt een steeds groter fabriekscomplex te liggen dat zich steeds verder naar het westen uitbreidt. In 1910 was 'Hendrik van Thiel en Co' uitgegroeid tot de grootste werkgever in de Helmondse metaalindustrie met 340 arbeiders, waar de Gebroeders van Thiel er 203 telde en E.H. Begemann 169.
Na het bouwen van een nieuw magazijn voor moerbouten, in 1911, bestaat het complex uit een moerenfabriek, twee fabrieksgebouwen voor boutenfabricage en machinebouw, een magazijn voor schroefbouten, een ijzermagazijn, een smederij, een woonhuis (voor de boekhouder) en kantoorruimte. Verder een remise voor beide 'bedrijfsautomobielen': een Renault en een Clément-Bayard.

Vanaf de jaren twintig werd de fabricage verder gemechaniseerd. Van Thiel ontwikkelde en bouwde veel machines in eigen huis. In 1929 nam de fabriek de eerste zelfgebouwde moerenmachine in gebruik. Een jaar later kwam een automatische warmstuiker.
Als snel breidde de Nedschroef ook uit buiten Helmond. In het filiaal in Schiedam, Nedklink, werd zoals de naam zegt de klinknagelproductie geconcentreerd. In 1924 volgde de SA Boulonnerie Anversoise als tussenpersoon voor de export naar België en Frankrijk.
Midden in de crisistijd (in 1935 en na diverse loonsverlagingen) slaagde de Nedschroef erin om met de Nederlandse branchegenoten een samenwerkingsovereenkomst voor binnenlandse verkoop te sluiten. In Helmond kwam een gezamenlijk 'Verkoopkantoor voor Schroefbouten'. Dit bestond tot 1968. Eind jaren zestig werden ook de activiteiten in Schiedam beëindigd.

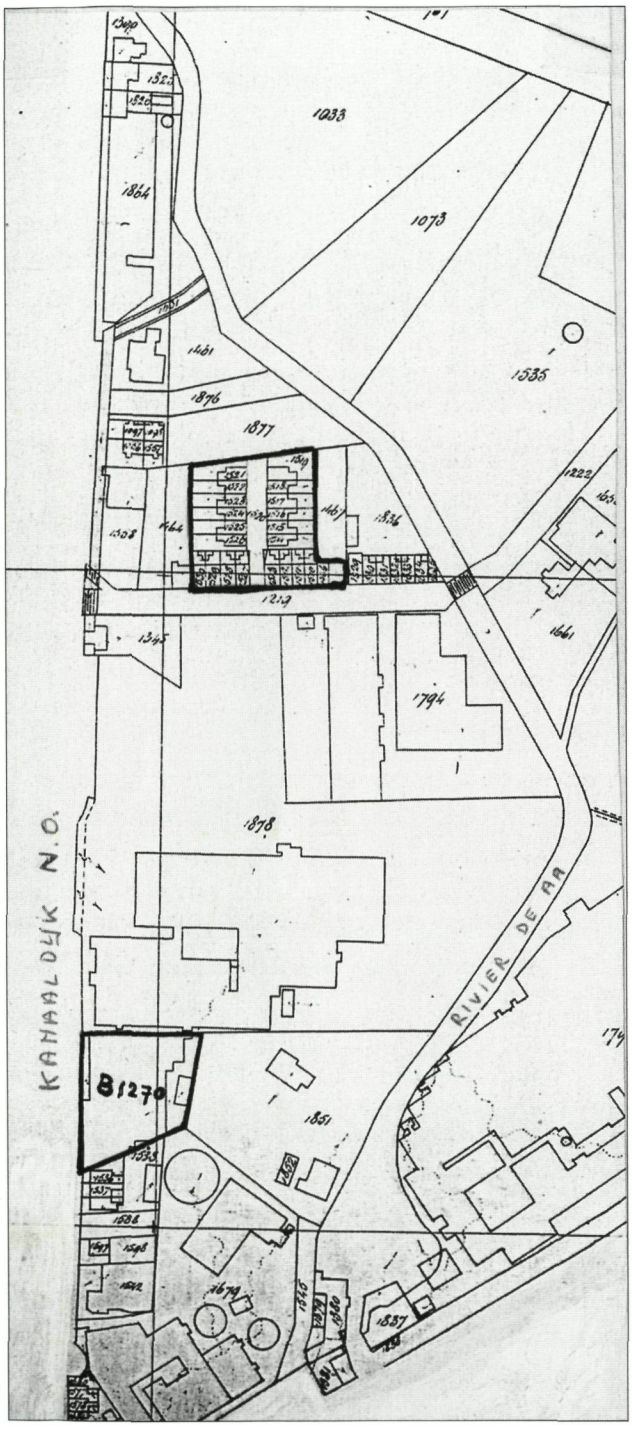

In het jaar 1900 koopt Hendrik van Thiel een stuk grond aan de oostzijde van het kanaal (kadaster B1465). Hij splitst de 25 are van B1465 met daarop acht huizen en een weiland in 21 percelen waarop nieuwe huizen gebouwd worden. Op dit land (nu parkeerterrein Konmar tegenover Keyserinnedael) legt Hendrik een nood-zuid lopend straatje aan.

Obragasterrein na 1890

Van de weverij en de klinknagelfabriek was de eerste het belangrijkste. In 1889 waren daar vijftig vooral vrouwen en meisjes aan het werk. Ook bij Hendrik bleef dat na de scheiding voorlopig zo: in 1894 werkten zeventig mensen in de weverij en vijftig in de klinknagels. Pas omstreeks 1900 werd binnen dit bedrijf de metaalnijverheid het belangrijkste. De linnenweverij werd op 1 februari 1907 overgedaan aan de 'Weverij, ververij en blekerij H. van Puyenbroek te Goirle' voor 70.000 gulden. Daarna was Hendrik van Thiel en Co. uitsluitend nog producent van ijzeren schroefbouten, moeren en klinknagels.

De weverij bleef na de verkoop nog enkele maanden in bedrijf onder leiding van Gérard van Thiel, waarbij de machines, grondstoffen en inventaris eigendom waren van de Goirlese koper. Het pand bleef echter in het bezit van 'Hendrik van Thiel en Co.' Gedeelten daarvan werden meteen al te huur aangeboden, in mei 1907 aan de 'Fa. G.W. Kaulen'. Die kon de weverij en ververij huren met recht van koop. Kennelijk ging die aankoop niet door, want twee jaar later werd de weverij opnieuw te huur gezet.
Pas in maart 1910 is sprake van de 'voormalige weverij', als kantoor en magazijn worden verhuurd aan 'NV Nieuwe Helmondsche Schroefstoomboot Maatschappij'.

Daarin had Hendrik van Thiel en Co. een meerderheidsbelang dat de firma in 1913 alweer verkocht. Een deel van de gebouwen werd vóór het jaar 1923 verkocht aan kunstmest- en graanhandel Jansen uit Gemert. Via de 'Heeren De Wit en Co' en 'Joh. Friesendorp' werd de rest van het fabrieksgebouw in 1926 voor 32.200 gulden verkocht aan expediteur Hub Noten.

De kinderen van Hendrik van Thiel

Hendrik van Thiel (1864-1902) en zijn vrouw Joanna van Empel (1840-1902) kregen elf kinderen: Willem[23], Lamberdina[24], Henri[25], Francisca[26], Carel[27], Gérard[28], Fien[29], Antoon[30], Anna[31], Arnoud[32] en Joseph[33]. Ter oriëntatie volgen hierna enige (biografische) gegevens over elk van hen.

Priesterzonen

Henri en Carel werden priester. Henri studeerde aan het St. Aloysius-College te Sittard en trad in 1886 in het noviciaat der paters Jezuïeten te Mariëndaal (Grave). Na vier jaar werd hij naar het Frans scholasticaat op het eiland Jersey overgeplaatst. In 1893 werd hij tot leraar benoemd aan hetzelfde college als waar hij indertijd zijn opleiding genoten had. Na zes jaar les te hebben gegeven, werd hij in 1899 priester gewijd te Maastricht en in 1901 uitgezonden naar Nederlands Indië. Daar

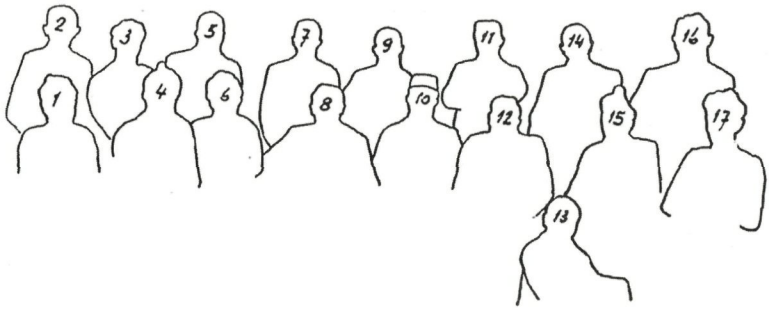

De stichter van 'Hendrik van Thiel en Co' met vrouw en kinderen omstreeks 1900. 1. Anna; 2. Arnoud; 3. William Albers (1869-1949) gehuwd met nr. 4. Fien; 5. Johannes Dijkhoff (1859-1934), gehuwd met 6. Francisca; 7. Antoon; 8. vader Hendrik, gehuwd met 12. Joanna van Empel (1840-1902); 9. Carel; 10. (Antonius) Henri, pater Jezuïet; 11. Gérard; 13. Joseph; 14. Antonius Raymakers (1868-1909), gehuwd met 15. Lamberdina; 16. Willem, gehuwd met 17. Hillegonda van Niekerken (1863-1920).

In 1897 vierde Hendrik en Joanna hun vijfendertigjarig huwelijksfeest. De foto zou bij die gelegenheid gemaakt kunnen zijn. In '97 was Arnoud zestien jaar en was Joseph twaalf jaar oud.

NEDERLANDSCHE SCHROEFBOUTEN-, MOEREN- EN KLINKNAGELFABRIEK
VOORHEEN
HENDRIK VAN THIEL & Co

BRIEF-ADRES: HENDRIK VAN THIEL & Co.
TELEGRAM-ADRES: VANTHIELCO.

TELEFOON No. 95
LIEBER'S STANDARD CODE USED

16/2138

HELMOND, DEN (HOLLAND) 22 Juli 1916

V 13

Rekening voor Gemeentewerken
Bad inrichting Alhier

Ingevolge uwe geëerde order hebben wij heden per

Na het overlijden van oudste firmant Willem van Thiel (1912), zetten de vier overgebleven zoons het bedrijf voort. Op 16 februari 1913 richtten zij de vennootschap "NV Nederlandsche Schroefbouten, moeren en klinknagelfabriek, voorheen Hendrik van Thiel & Co." op. Een van de redenen voor de naamswijziging was dat de textielfabricage al sinds 1907 was verkocht.

Daarna volgde een reorganisatie: de producties van schroefbouten en klinknagels werden gescheiden. De klinknagelproductie werd in 1918 overgebracht naar Schiedam; de schroefboutenproductie bleef in Helmond. Na deze reorganisatie veranderde in 1920 de naam van de Helmondse firma in 'Nederlandsche Schroefbouten Fabriek'. [34] ***Het bedrijf werd als snel 'Nedschroef' genoemd, naar het telegramadres van de firma.***

werkte hij op de eilanden Flores en Timor en in de stad Djokjakarta op Java. In 1913 kwam hij terug naar Nederland en werd kapelaan in de St. Aloysiusparochie te Utrecht. Hij overleed te Vught in 1922 en is aldaar begraven.

Zijn drie jaar jongere broer Carel studeerde aanvankelijk aan hetzelfde college als Henri, doch maakte daar zijn studie niet af. Dat deed hij wel aan de bisschoppelijke seminaria te St. Michielsgestel en te Haren. Hij werd in 1895 priester gewijd, waarna hij twaalf jaar les gaf aan het klein seminarie. In 1910 werd hij bouwpastoor in de nieuwe St. Anna-parochie te Hintham. De helft van de benodigde gelden voor de bouw van de nieuwe kerk haalde hij bij zijn familie op. Carel bleef tot zijn dood in 1942 in Hintham.

Vijf broers in de zaak

Hendriks oudste zoon Lambertus Wilhelmus 'Willem' werd bij het begin van de firma Hendrik van Thiel en Co. in 1890 op achtentwintigjarige leeftijd mede-directeur. Hij nam de verkoop voor zijn rekening. Daartoe bezocht hij vele malen de werven in het westen en noorden van het land. De scheepsbouw werd namelijk een belangrijke afnemer van hun nieuwe product: klinknagels. Willem trouwde met Hillegonda van Niekerken. Zij kregen geen kinderen. Willem overleed in 1912 na tweeëntwintig jaar in het bedrijf gewerkt te hebben.

Tegelijkertijd met Willem kwam ook Gérard (Gijsbertus Romanus) in de zaak. Hij was toen nog maar achttien jaar oud. Niettemin kreeg hij de leiding over de admini-

stratie. Nadat het bedrijf het weefwerk van Piet van Thiel en Zonen uit Beek en Donk had overgenomen, kreeg hij ook de leiding over deze afdeling. Gérard trouwde in 1904 met Cunera Haffmans (+1943) en overleed in 1932.

De derde zoon, Antoon, kwam in 1900 in de zaak als vierentwintigjarige. Antoon was technisch goed onderlegd en ging zich dan ook daarmee bezighouden.
De boutenfabricage was inmiddels de belangrijkste bedrijfsactiviteit. Deze maakte in die tijd een snelle technische ontwikkeling door, onder invloed van de Verenigde Staten. De hele geschiedenis van Van Thiel laat trouwens banden met de VS zien. Antoon maakte als eerste in de familie een reis naar Amerika om nieuwe machines voor de productie van moeren en bouten te gaan bekijken. Hij zou door zijn vader gestuurd zijn, nadat een collega-boutenfabrikant uit de Verenigde Staten Hendriks fabriek omschreef als 'a rotten shop' (een waardeloze onderneming).
Antoon maakte daarop regelmatig de oversteek naar de VS om zich op de hoogte te stellen van de nieuwste ontwikkelingen. Hij kwam dan thuis met cont[r]acten voor nieuwe machines die de Nedschroef (later) verder ontwikkelde en zelfs geheel nieuwe machines in eigen huis ontwierp, bouwde en verkocht. In 1904 installeerde Van Thiel de eerste koudpers in Europa; het bedrijf bezat ook al snel een eigen vrachtauto. Antoon leidde het bedrijf naar verdergaande mechanisering van de productie. In 1924 trad hij uit als vennoot. Hij verhuisde naar Mierlo en later naar België, waar hij op 13 mei 1924 in Brussel trouwde met Maria Melis. Anton overleed in 1946 op zeventigjarige leeftijd.

Arnoud begon tegelijkertijd met Antoon in de firma. Hij kreeg naast Gérard de leiding over de administratie van het bedrijf, waaronder de inkoop en verkoop van materialen. Arnoud huwde in 1909 met Joanna Coovels uit Helmond. Zij kregen acht kinderen. Hij overleed in 1941 op zestigjarige leeftijd.

In 1910 tenslotte werd de jongste zoon Joseph in de directie opgenomen. Hij had een technische opleiding achter de rug en had daarvoor verschillende reizen naar het buitenland gemaakt. Hij werd samen met Antoon verantwoordelijk voor het machinepark. In 1915 huwde Josephus met Josephina Hoppenbrouwers uit Eindhoven.

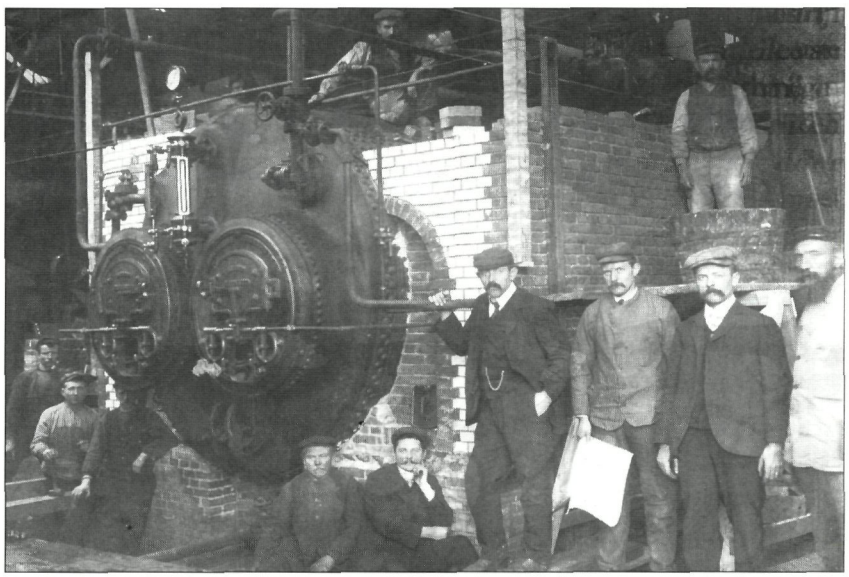

In 1912 werd een nieuwe elektriciteitscentrale geïnstalleerd. Deze foto is genomen bij het inmetselen van de stoomketel. Tussen de werknemers poseren twee Van Thiels: zittend in de kuil met witte boord Antoon van Thiel, drie plaatsen naar rechts Gérard van Thiel. De man met de horlogeketting is Albert Verhagen, een neef van de gebroeders die op het kantoor werkte. Midden onder de ketel zit werkmeester Janus van Lieshout in de kuil. Dezelfde foto staat in Werkend Verleden 1995-5, pagina 4. Volgens Vogels en Vos is de foto in 1911 genomen.

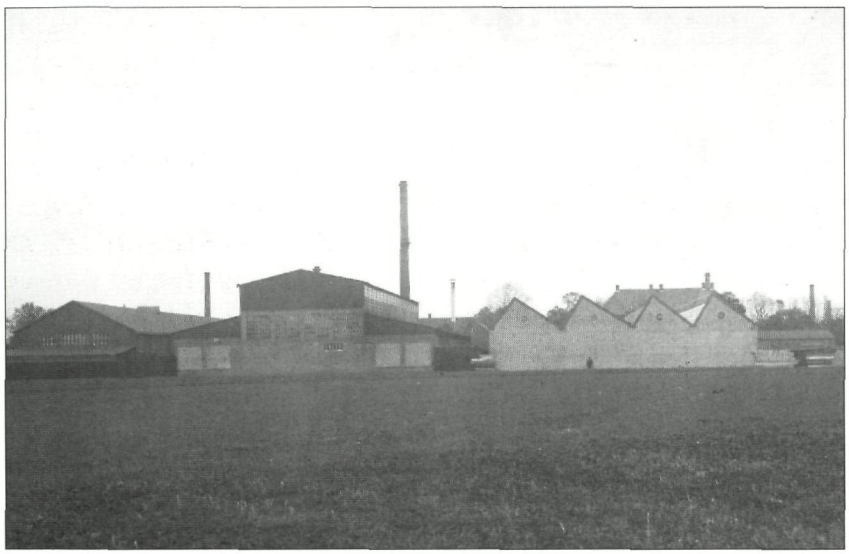

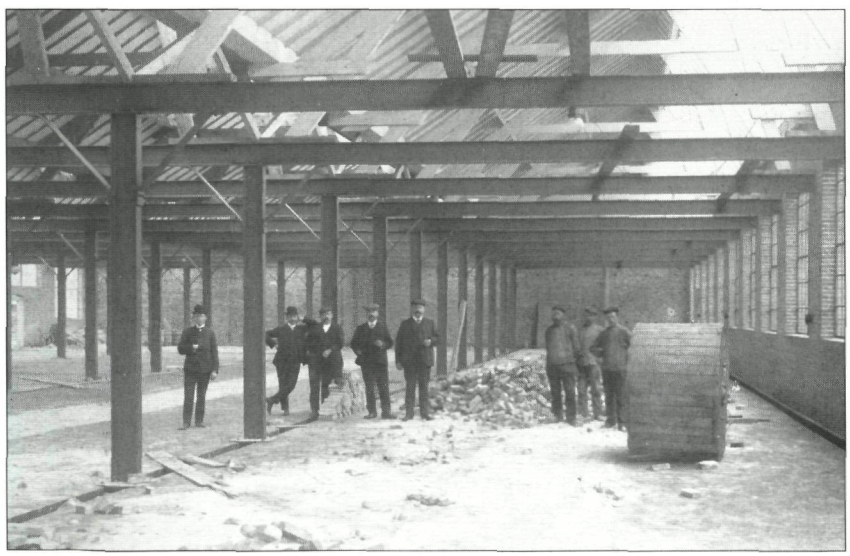

De zusters Bertha, Francisca en Jozefina huwden respectievelijk met Antonius Raijmakers (directeur Helmondsche Bank), Johannes Dijkhoff (notaris in Helmond) en de fabrikant Willie Albers uit Dordrecht. De familie Albers-van Thiel woonde in Den Haag.

Het bedrijf van Hendrik van Thiel in beeld

In het foto-album bevinden zich drie foto's van de buitenzijde van de fabriek. Een van de voorzijde aan het kanaal en twee van de achterzijde. De foto van de voorgevel (pagina 14) is niet gedateerd. Deze is in ieder geval ouder dan een eerder gepubliceerde foto van dezelfde fabriek, die door Van Hooff gedateerd wordt rond 1900 en door Vogels en Vos rond 1905. Dit kan geconcludeerd worden uit het feit dat op de foto uit het foto-album de firmanaam gecentreerd op de voorgevel staat. Op de elders gepubliceerde foto heeft een verbouwing plaatsgevonden; twee ramen zijn vervangen door één grote en de hoek is weggewerkt. Door die verbouwing is de 'z' van 'enz.' weggevallen.

Het lijkt erop dat de foto's van de achterzijde van de fabriek gemaakt zijn rond het opleveren van de nieuwbouw (1894). Op de ene foto staat een groep mensen

achter een hoop materialen, die afkomstig kunnen zijn van de bouw van de fabriek. De andere foto geeft een zo netjes opgeruimd beeld van de achterzijde van de fabriek dat genoegzaam mag worden aangenomen dat de aannemer de gebouwen pas net heeft opgeleverd.
De mogelijkheid bestaat ook nog dat deze foto's gemaakt zijn rond 1902-1903. In 1902 - ook het jaar waarin Hendrik van Thiel overleed - brak op 21 november een brand uit in de kuiperij en kistenmakerij en houtmagazijn. Deze afdelingen werden volledig in de as gelegd. De overige gebouwen alsmede het kantoor konden gespaard blijven, zodat de schade achteraf nog meeviel. Deze afdelingen werden daarna snel herbouwd. De onderste foto op pagina 28 laat het interieur van deze hal met zaagdak (sheddak) zien. Een aantal mensen poseert in de half-bestrate ruimte, links de witte boorden, rechts het werkvolk.
Drie foto's uit het album op de volgende pagina's geven een beeld van de productie-afdelingen. De machines staan tegen de wand van de hal geplaatst en riemen lopen naar boven toe. Het werken in deze fabrieken was overigens in alle opzichten zwaar. De machines maakten veel herrie, het materiaal was zwaar en er werden stoffen gebruikt, die niet bepaald een gunstige invloed hadden op de gezondheid van het personeel. Bovendien waren de werktijden lang[35]; werkweken van zestig uur waren geen uitzondering.
De meeste bedrijven hebben afdelingen die niets te maken hadden met de directe productie. Deze facilitaire afdelingen zorgen ervoor dat een bedrijf kan werken en eventueel minder afhankelijk is van andere bedrijven. Zo had Hendrik van Thiel, blijkens een bericht in de krant naar aanleiding van de bedrijfsbrand in

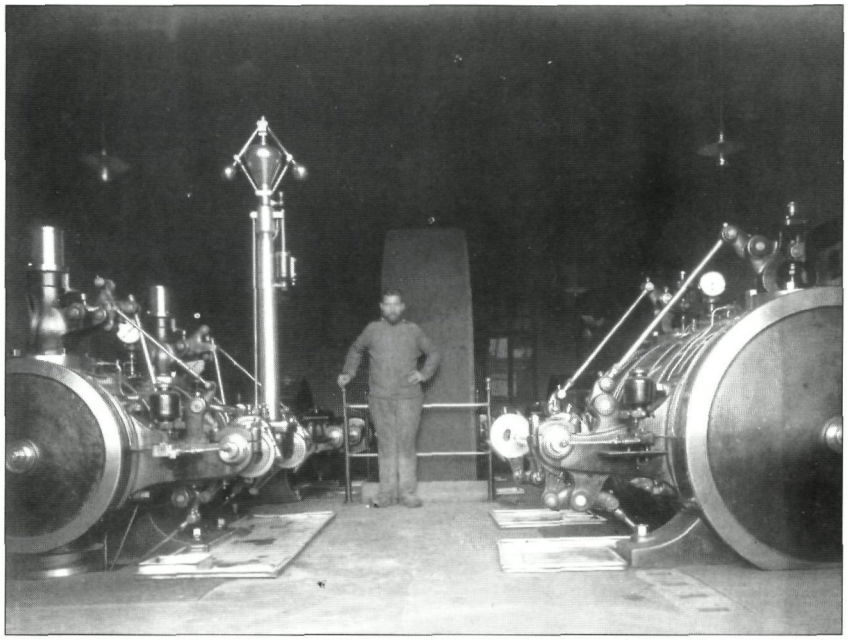

Twee foto's uit het familiealbum laten het hart van het bedrijf zien: de stoommachines. Mede door het feit dat Hendrik van Thiel zijn kinderen in de leiding opnam, werd de weg vrijgemaakt voor de introductie van nieuwe productiemethoden en machines. De machines werden aangedreven door stoomkracht. Veel hing af van de betrouwbaarheid van de aandrijving. De machinist zorgde er voor dat de stoommachine in optimale conditie bleef.
Op de foto op pag. 27 zagen we de elektriciteitscentrale in aanbouw. Op deze foto staat een trotse machinist tussen twee blinkende stoomketels. Dit is een zo geheten tandemcompound-stoommachine. In de kleinere linkerketel werd de stoom uit de grote ketel rechts hergebruikt. Achter de onbekende machinist zien we het vliegwiel. Vanaf dit vliegwiel liepen aandrijfassen door de hele fabriek. Op deze aandrijfassen waren poelies gemonteerd, waarover een band liep die de productiemachines aandreef. Een machtig gezicht moet het geweest zijn, al die lopende banden, maar echt veilig was het niet.

Giel van Hooff weet te vertellen dat we op de foto hierboven de apparatuur zien waarmee de bramen van de moeren werden afgeslepen. De foto hieronder laat dezelfde of een soortgelijke hal zien onder een zaagdak. In de kratten en vaten werden de moeren vervoerd. In principe dienden de kratten voor intern transport en werd het gerede product in vaten verpakt.

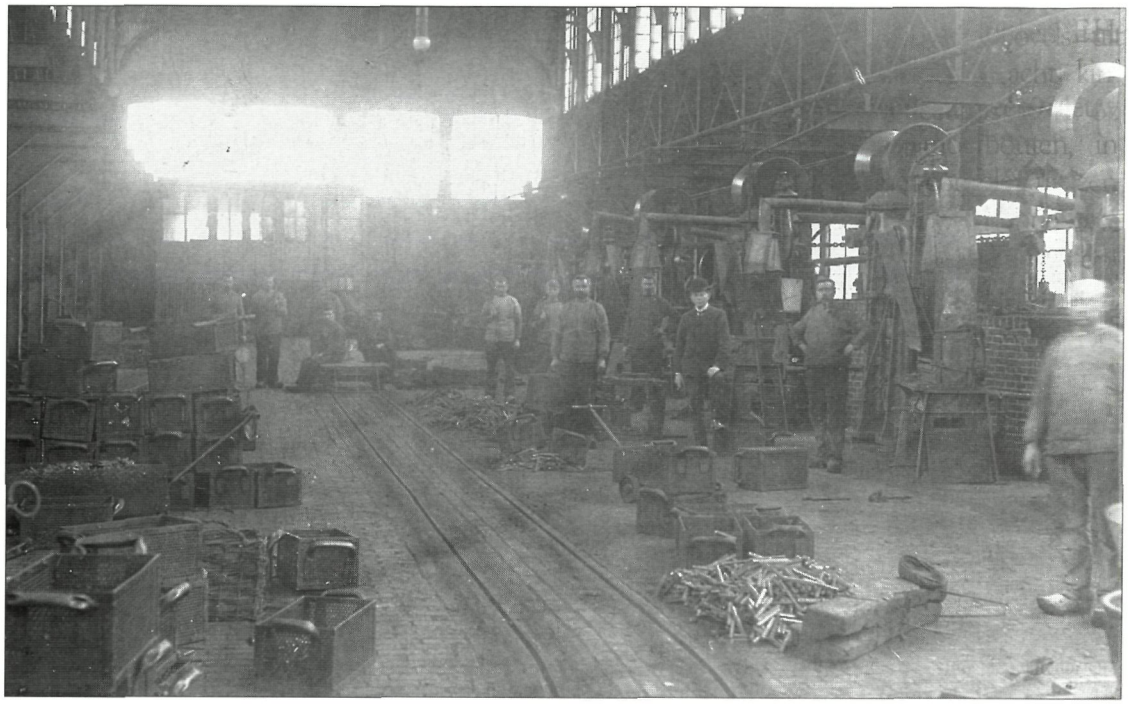

Boven kijken we in een hoge hal. Hierop zien we de rails die door het bedrijf liepen met vaag een wagentje op de achtergrond. Verder zien we wat personeel en rechts de aandrijfwielen en apparatuur.
Een lage hal met een voorraad ijzer en hout. Misschien is dit de loods die na de brand in 1903 werd gebouwd.

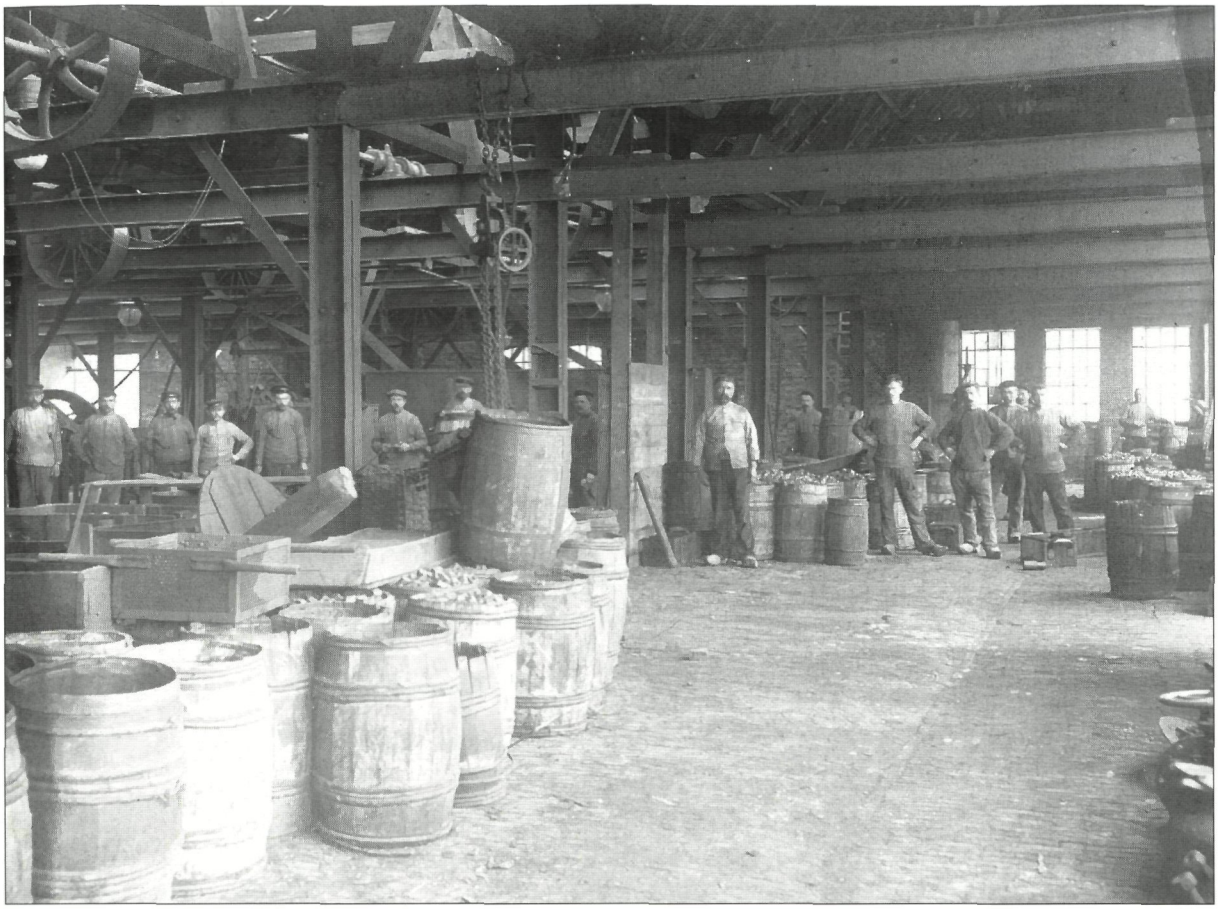

Op deze pagina's twee afbeeldingen van waarschijnlijk de inpakafdeling en de opslag/ expeditie. Het personeel stond keurig in een rij te wachten totdat de fotograaf klaar was. Afbeeldingen links en rechts onder: briefhoofden van de Gebroeders van Thiel en van de Nedschroef.

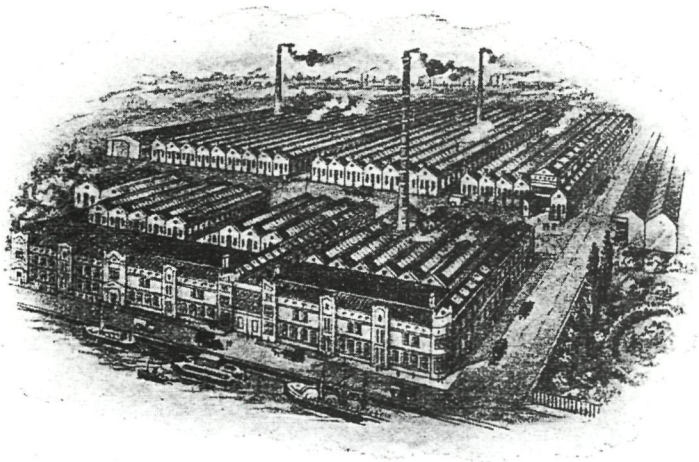

COMM. VENN.

NEDERLANDSCHE SCHROEFBOUTENFABRIEK

HELMOND.

Op de laatste twee foto's zien we Antoon en Joseph van Thiel als kind met Black de hond en een wat oudere Antoon met zijn zus Anna.

houtmagazijn. In de kuiperij werden vaatjes gemaakt, die dienden als verpakkingsmiddel voor de producten. Die vaatjes waren niet bepaald licht. Gevuld konden ze gemakkelijk zestig tot tweehonderdvijftig kilogram wegen. Het hout, nodig voor de kuiperij en de kistenmakerij, lag opgeslagen in een magazijn. De foto van het houtmagazijn laat een grote berg latten en planken zien. Blijkbaar was de omzet van verpakkingsmateriaal erg groot, gezien deze grote voorraad hout.

De zich alsmaar uitbreidende familie Van Thiel heeft in de loop van ruim 110 jaar een netwerk van bedrijven opgericht. Als laatste illustratie hebben wij opgenomen de stamboom zoals H. van Thiel die geeft in zijn overzicht. De jaartallen die bij deze stamboom staan, dienen met enig voorbehoud gelezen te worden!

Hendrik van Thiel kan met recht een succesvol industrieel genoemd worden. Hoewel hij op latere leeftijd begon, is zijn bedrijf levensvatbaar gebleken en is hij erin geslaagd een vaste plek op de markt te veroveren. Zijn firma Hendrik van Thiel en Co leeft thans nog voort in het beursgenoteerde Nedschroef Helmond BV.

Geraadpleegde literatuur

·*Cultuurhistorische Inventarisatie Noord-Brabant M.I.P. Gemeente Helmond* ('s-Hertogenbosch 1991).

· Myriam Daru: *Een verdwijnend industrielandschap, Inventarisatie van industrieel historische objecten te Helmond* (Helmond 1989).

·HKK Helmond-Peelland, huizenproject Helmond binnen de stadswallen; kadasteronderzoek.

·Jac. J.M. Heeren: *Genealogie der familie Van Thiel – Op verzoek van den Heer Frans van Thiel Mz. te Helmond uit officiële bescheiden en familiepapieren samengesteld* (Helmond, 1927).

·Giel van Hooff: 125 jaar metaalnijverheid in Helmond, in *IJzersterk mensenwerk* (Helmond 1989, pag. 109 - 124).

·Giel van Hooff: Koninklijke Nedschroef, 100 jaar bouten & moeren; in *Werkend verleden in Helmond,* nummer 5, januari 1995.

·H.J.M. van Schijndel-Kattestaart: *Kiek op toen, een beeld van oud Helmond* (Helmond 1989).

· Felix M.L.G. van Thiel, *Rond Willem van Thiel (1789-1840) en hoeve D'Ooievaarsnest* (Beek en Donk 1983).

·H. van Thiel: *Historische ontwikkeling van het Spijkermakersbedrijf 'Piet van Thiel' te Beek en Donk, 1842-1966* (Schiedam 1966).

·A. Vogels en J. Vos, *100 jaar bedrijvigheid aan het kanaal; de geschiedenis van Nedschroef Helmond B.V., 1894 - 1994* (Helmond 1994).

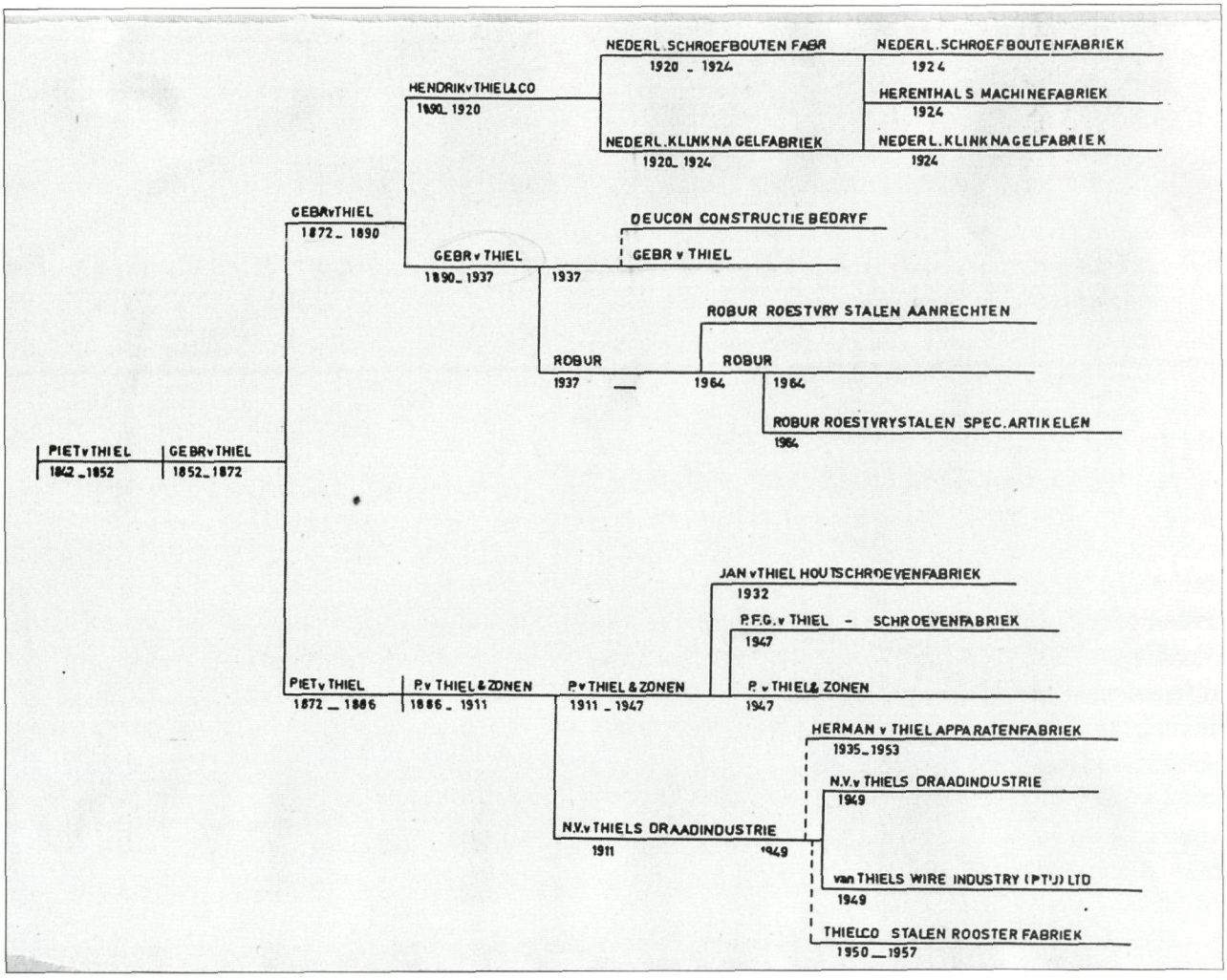

Noten

1 *Voor Piet (en vele andere leden van de familie) van Thiel zie: H. van Thiel, a.w. waaruit onder meer dit citaat komt.*
2 *H. van Thiel, a.w. pag. 8.*
3 *Toch kruipt het bloed waar het niet gaan kan. Hendrik blijkt eigenaar te zijn geweest van de windmolen die in 1864 op de Donk werd gebouwd. In 1869 verkoopt hij die molen aan Jan H. Swinkels. Jan Swinkels was knecht op deze molen. Op de Donkse windmolen werd niet alleen graan gemalen, maar ook schors, 'run' genaamd, bestemd voor de leerlooierijen (Felix van Thiel, a.w. 1983). Verder bezat de familie een linnenweverij en een herberg.*
4 *Zie Giel van Hooff: 125 jaar metaalnijverheid in Helmond.*
5 *GaHm, archief 100 (administratief archief Helmond 1810 -1912), invnr. 256, index van verleende hinderwetvergunningen 1863-1908.*
6 *Huidige adres Markt 9, de Etoswinkel.*
7 *Op 15 februari 1889 kochten zij perceel C789 (in 't Klein Tientje); op 1 april de percelen C758 en C1795 in de Hoogeindsche Akkers).*
8 *De vergunning werd verleend op 23 mei 1884.*
9 *GaHm, archief 100, doos 124, hinderwetvergunningen Gebroeders van Thiel 1884-1931.*
10 *Vergunning 8 juli.*
11 *Op 19 mei 1897.*
12 *Percelen A1462, A1687 en A1725.*
13 *GaHm, archief 100, invnrs. 258 t/m 260, processen-verbaal in verband met hinderwetvergunningen 1897-1939.*
14 *GaHm, archief 42 (notarieel archief Helmond 1595-1915), invnr. 577, akte 164.*
15 *Bij het inwerking treden van een internationaal draadkartel (syndicaat) per 1 januari 1932 levert de 'Gebroeders van Thiel' zijn productiequotum in en sluit de fabriek.*
16 *De firma 'Gebroeders van Thiel' verkocht bovendien 34 woningen in de binnenstad en een grote plak grond in de Rijpelberg. Deze overeenkomst was omstreden. Het vergde enkele jaren voordat de gemeente tot aankoop overging.*
17 *GaHm documentatiecollectie map 4.4.3.5 (Robur), Bert van Ummelen in De Nieuwe Linie van 18 juni 1975.*
18 *Vogels en Vos, a.w.*
19 *Volgens de literatuur zou Prinzen in 1891 of 1893 failliet zijn gegaan. Sutorius heeft dit terrein echter al tenminste sinds 1879 in bezit.*
20 *Op 9 mei 1898 volgde een vergunning voor verdere uitbreiding van de gebouwen.*
21 *Op 5 juli.*
22 *GaHm, archief 100 invnrs. 256 t/m 260.*
23 *Lambertus Wilhelmus, 1864-1912.*
24 *1865-1946*
25 *Antonius Henricus, 1867-1922*
26 *1869-1942*
27 *Carolus, 1870-1942*
28 *Gijsbertus Romanus, 1872-1932*
29 *Jozefina, 1875-1941*
30 *Antonius, 1876-1946*
31 *1878-1953*
32 *1881-1941*
33 *Josephus, 1885-1957*
34 *De akte is december 1919 opgesteld door notaris Johannes Maria Dijkhoff (1859-1934). Deze was gehuwd met Francisca van Thiel, het vierde kind van Hendrik.*
35 *Zie Giel van Hooff: 125 jaar metaalnijverheid in Helmond. Hij publiceert daarbij een verslag van Th. van der Waerden uit Geschooldheid en Techniek van 1911 over de schroefbouten- en klinknagelfabricage bij fa. Hendrik van Thiel en Co.*

In memoriam Gerrit van Berlo

Helmond heeft afscheid moeten nemen van Gerrit van Berlo. Na diverse ziekten overwonnen te hebben, overleed hij op 20 oktober 2000 in zijn huis aan de Nachtegaallaan. Gerardus Petrus van Berlo werd geboren op 16 maart 1928 in Helmond.[1]

Gerrit kwam, zoals hij het zelf noemde, uit een Vlisco-familie. Diverse familieleden, waaronder zijn vader en een broer werkten bij de Helmondse textieldrukker waar hijzelf ruim vijfenveertig jaar gewerkt heeft. Zijn eigen stamboomonderzoek laat zien dat zijn familie uit Bakel afkomstig was. Zijn overgrootvader Pieter (1819-1858) was landbouwer en verhuisde van Liessel naar Helmond. In de De Raadstraat werd drie generaties later Gerrit geboren als vierde kind van Gerardus Hubertus 'Graard' van Berlo en Petronella Maria 'Mietje' Verhorevoort. Gerrit ging tussen 1934 en 1940 naar de Gerardusschool. Daarna mocht hij, als enige in het gezin, doorleren en kwam op de Handelsschoolafdeling van de RK HBS (Carolus) onder directie van H. Knippenberg. Augustus 1942 ging Gerrit echter werken, op het laboratorium van de Vlisco. De handelsschool zette hij voort in de avondopleiding. De fabriek schoolde hem verder op de eigen laborantencursus onder leiding van Jan Lotichius en de voortgezette bedrijfsschool, ter voorbereiding van een leidinggevende functie in de roodververij.
Eerst moest hij in dienst. Gerrit kwam bij de luchtmacht in Scheveningen bij de inlichtin-

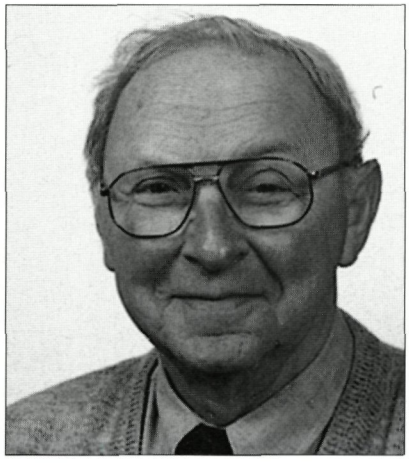

gendienst van de Generale Staf. Amper 22 jaar oud kwam hij terug naar Helmond om te beginnen als ploegbaas in de roodververij met dertig mensen onder zich. Twee jaar later vroeg hij overplaatsing aan naar het onderzoekslaboratorium van Vlisco.
Kort daarna, op 16 september 1953 huwde Gerrit met Josa Breijnaerts die bij de Vlisco op het bedrijfskantoor werkte. Zij kregen drie kinderen en zes kleinkinderen.
Gerrits werk in de 'coloristische research' leidde eind jaren zestig tot het naar hem genoemde drukprocédé 'Berlopag' om donkere randen in textieldruk te voorkomen.

Gerrit was van jongs af aan geïnteresseerd in geschiedenis. Via zijn vrouw kwam hij in contact met broeder Piet van de Ven. Deze wekte Gerrits interesse voor heemkunde en Van Berlo was jarenlang lid van de heemkundekring Helmond-Peelland. Het eerste geboekstaafde 'optreden' van Gerrit van Berlo voor de heemkundekring was op 29 januari 1976 toen hij een avond besloot met een fotoquiz, samengesteld door hemzelf en Ad van Tilburg.
Gerrit van Berlo was namelijk al sinds 1958 bezig met fotografie. Zo heeft hij tussen 1983 en

1985 samen met Ad van Tilburg alle 118 boerderijen in Helmond en omgeving gefotografeerd en beschreven. Met het fototoestel legde hij de opgraving in Binderen, Helmond-800 (1978) en andere historische gebeurtenissen vast. Voor de heemkundekring Helmond-Peelland volgde hij vrijwel alle excursies, tentoonstellingen, fietstochten en andere activiteiten om daar later dialezingen over te geven, bijvoorbeeld over de excursies naar Bakel en Leuven. In stad en streek werd hij bekend door de vele lezingen met zelf gemaakte dia's die hij gaf.
Jarenlang kwam hij elke week bij broeder Piet van de Ven om met hem zijn verzameling foto's, ansichtkaarten, bidprentjes en documentatie bij te werken. Met de toenmalige voorzitter Ad Duquesnoy begon Gerrit met het inventariseren van de kleine Helmondse monumenten.
Op de dag dat de heemkundekring vijfendertig jaar bestond (24 mei 1983) hield Giel van Hooff een lezing over Industriële Archeologie. Na de lezing vormden Gerrit van Berlo, Jos Senders en Giel van Hooff een werkgroep Industriële Archeologie. Een activiteit van deze groep was een filmavond op 10 april 1984 onder het motto 'Oud handwerk levend in een moderne industrie'. Gerrit van Berlo gaf daar uitvoerige uitleg over zijn werk aan de hand van drie films van het Vlisco-museum.
Samen met Ad Duquesnoy treedt Gerrit van Berlo op 29 januari 1986 toe tot het bestuur van onze Kring. In ditzelfde jaar beginnen beide heren met het inventariseren van alle kunstobjecten in Helmond, de zo geheten kleine monumenten.
In 1988 gaat Gerrit met pensioen. Tijdens de jaarvergadering van 23 januari 1989 treedt Gerrit van Berlo af als bestuurslid van de heemkundekring. Maar hij bleef de laatste tien jaar van zijn leven altijd sterk betrokken bij het werk van de kring. Ook het op de foto vastleggen van Helmond en omgeving heeft hij tot zijn dood toe voortgezet. De resultaten daarvan waren tot en met het jaar van zijn overlijden regelmatig te zien op dia-avonden. Gerrit bleef een trouwe aanwezige bij vrijwel alle activiteiten van de heemkundekring. Kort voor zijn dood heeft hij al zijn fotomateriaal overgedragen aan diverse historische verenigingen in Helmond. Behalve van Helmond-Peelland was Gerrit namelijk ook lid van heemkundekring Beistervelds Broek en de stichting Industrieel Erfgoed Helmond.
Naast geschiedenis had Gerrit van Berlo talloze andere hobby's, onder andere fietsen en zwemmen. Hij werkte graag met zijn handen, knutselend in de hobbyclub van gepensioneerden van de Vlisco of thuis.
Tot zijn dood was hij eveneens vrijwilliger bij het gemeentearchief, met name voor het bijhouden van de verzameling bidprentjes. Een taak die hij overnam van broeder Piet van de Ven.
De foto's en dia's van Gerrit van Berlo illustreren zijn belangstelling voor Helmond en omgeving en zullen ongetwijfeld ook in de toekomst voor velen een bron van inspiratie, documentatie of nostalgie zijn.

1. Dit in memoriam is mede gebaseerd op het artikel van Henk Knapen en Giel van Hooff; Gerrit van Berlo, 45 jaar Vlisco, in Werkend Verleden in Helmond, nummer 15, september 1999.

Gerrit in zijn laboratorium